

(On-)Veiligheidsgevoelens in veranderende achterstandsbuurten

Een studie naar de invloed van ervaren residentiële mobiliteit op veiligheidsbeleving

Door *Willemijn Dortant & Henriët Rozeboom*

Bachelorproject Sociologie, 2013

Faculteit Sociale Wetenschappen
Departement Sociologie
Bachelorscriptie
Scriptiebegeleider: mevr. H. Posthumus
Tweede corrector: dr. T. Huijts
Inleverdatum: 21 juni 2013

(On-)Veiligheidsgevoelens in veranderende achterstandsbuurten

Een studie naar de invloed van ervaren residentiële mobiliteit op veiligheidsbeleving

Willemijn Dortant [3607933] & Henriët Rozeboom [3700925]

Inhoudsopgave

Woord vooraf	4
Abstract	5
Introductie	5
Theorie	7
Data	15
Operationalisering	19
Methoden	25
<i>Missing-values analyses</i>	28
Resultaten	28
Conclusie en discussie	35
Literatuurlijst	41

Woord vooraf

Voor u ligt een bundeltje papier van tientallen pagina's bedrukt met woorden, tabellen en grafieken. Een boekje, dat slechts door enkelen gelezen zal worden: een scriptiebegeleider, een tweede corrector, misschien een quasi-geïnteresseerde moeder of vriend. Uiteindelijk is het lot van dit document waarschijnlijk een weggeschoven plekje; achteloos in een 'archief' gegooid om nooit meer te worden ingezien. Zoals bij zoveel geschreven woord gebeurd. Zoals zoveel wetenschappelijk onderzoek 'waardeloos' blijkt.

Misschien zullen wij, de makers, over een jaar of wat bij toeval dit document weer opduikelen bij het grasduinen in een kast, of waarschijnlijker: het opschonen van laptop of computer. *Bachelor project Sociologie 2013*. Bijna is de *delete*-knop al ingedrukt, maar toch wordt het bestand nog vluchtig geopend. De letters en cijfertjes verschijnen op het beeldscherm. Woorden die jaren terug zijn geschreven, in ons slot-jaar Sociologie aan de Universiteit Utrecht. Veiligheidsbeleving, verhuizingen... Nieuwsgierig *scroll* je naar beneden. Multipiele regressieanalyses, multicollineariteit, SOBEL-toetsen... Dure woorden en significanties vliegen je om de oren, je raakt vast in een web van tabellen en onderzoeksuitkomsten. Meer en meer gaan de woorden met je aan de haal en langzaam komt de herinnering van de scriptie terug. *Die Bachelor thesis uit 2013*. Henriët en Willemijn als de jonge Marx en Weber. Vol goede hoop de wetenschap met een baanbrekend onderzoek op zijn pootjes te kunnen doen schudden. Uren-en-uren werk: het zoeken naar een onderwerp, het lezen van wetenschappelijke artikelen. Hoofdvragen en deelvragen. 'Wollige' teksten en fouten in variabelen. P-waarden en onnodige lappen tekst. Eindeloze analyses en hoofdpijn-statistiek. Het lot van onervaren *wanna-be* wetenschappers die na drie jaar Sociologie wel even denken de P-T-O-cyclus te doorlopen. Bijna heb je uit terugkerende frustratie het document al definitief verwijderd!

Maar dan herinner je je ineens iets waardevols. Iets wat alle wetenschappelijk strubbelingen onbelangrijk maakt. *Die Bachelor scriptie in 2013*: een project van eindeloze mailtjes en kritische feedback. De ander wat leren en wat geleerd krijgen. Een match vinden tussen de theoretische denker en de praktische statisticus. Frustraties delen en grapjes maken. Elkaar werk uit handen nemen en ondersteunen. Vragen stellen en helpende begeleiding ontvangen. Samen dealen met een uitzonderlijke situatie en trots zijn op geboekte succesjes. Deze Bachelor scriptie is méér dan een bundeltje papier. Want zoals dit onderzoek gaat over het ervaren van veiligheid, gaat *ons* Bachelor project over de ervaring van *samenwerking*. Elkaar aanvullen, motiveren en samen gaan voor een optimale uitkomst. Een eerste, écht wetenschappelijke paper, een slotstuk van onze opleiding waar we trots op zijn. Waar deze scriptie ook belandt, dié herinnering is onuitwisbaar. Hoezo 'waardeloze' wetenschap?

Henriët Rozeboom en Willemijn Dortant, juni 2013.

ABSTRACT. In deze studie is onderzocht wat de invloed van ervaren residentiële mobiliteit op veiligheidperceptie is. Bovendien is gekeken in hoeverre dit verband wordt gemedieerd door 'collective efficacy'. De Social Disorganization Theory [SDT] heeft als uitgangspunt gediend. Het is voor het eerst dat de ervaring van residentiële mobiliteit als verklarende factor is onderzocht, waarbij deze aanvullend is ontleed naar *mate* en *type* (sociaal-economische status en etniciteit). Op basis van enquêtegegevens verzameld in 15 Nederlandse achterstandsbuurten zijn regressie-analyses uitgevoerd. Aangetoond is dat de invloed van de mate van residentiële mobiliteit op veiligheidsgevoelens ondergeschikt is aan het effect van sociaal-economische en etnische wijzigingen van buurtcompositie. Een toename van het ervaren aandeel allochtonen en een ervaren afname van het aandeel hoog opgeleiden voorspellen een hoger gevoel van onveiligheid. Deze verbanden worden enkel partieel gemedieerd door 'collective efficacy'. De uitkomsten tonen dat voorkeuren voor buurtbewoners van invloed zijn op de ervaring van sociale organisatie en veiligheid in de buurt. Onveiligheidsgevoelens zouden mogelijk kunnen worden verminderd met het doorbreken van stereotypen. In vervolgonderzoek dient te worden gekeken hoe de invloed van subjectieve evaluaties zich verhoudt tot objectieve criteria en tevens hoe de voorkeuren voor buurtsamenstelling tot stand komen.

Introductie

Criminaliteit in Nederland daalt, maar desalniettemin voelt ruim een kwart van de Nederlanders zich bijwijken onveilig. De afgelopen jaren is er zelfs sprake van stijgende onveiligheidsgevoelens in de buurt, met name in achterstandsbuurten (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011). Voorgaand onderzoek toont aan dat een negatieve veiligheidsperceptie verband houdt met diverse perverse implicaties voor het burgerlijk welzijn, onder meer psychische klachten (Booth, Ayers & Marsiglia, 2012), obesitas (Lumeng et al, 2006) en slechtere academische prestaties (o.a. Twemlow, Fonagy & Sacco, 2002; Ratner et al, 2006). Deze problematische gevolgen van onveiligheidsgevoelens maken het belangrijk om deze thematiek te onderzoeken. Politici proberen door middel van de ontwikkeling van beleidsplannen de negatieve gevolgen van een lage veiligheidsperceptie te reduceren dan wel te verhelpen. Stedelijk beleid richt zich momenteel veelal op verbetering van de objectieve condities in wijken om de veiligheidsbeleving in buurten te verbeteren. Het credo luidt 'schoon, heel en veilig' en gaat uit van de veronderstelling dat het verminderen van fysieke achterstanden de subjectieve leefbaarheid in een buurt vergroot (Van Gent, 2009: 85 - 86). Echter: de vraag kan worden gesteld tot op welke hoogte veiligheidsgevoelens zich laten beïnvloeden door objectieve criteria en wanneer de kracht van subjectieve evaluaties en percepties de overhand neemt. Is het effectief om te investeren in kwaliteitsverhoging van probleemwijken wanneer beeldvormingsprocessen een wijk reeds hebben gestigmatiseerd? Kunnen burgers zich nog veilig voelen wanneer de aanname van gebrekkige sociale

controle reeds alomtegenwoordig is? Uit onderzoek blijkt dat objectieve criteria als slachtofferschap en criminaliteitscijfers niet volstaan om het *gevoel* van veiligheid onder buurtbewoners te verklaren (o.a. Lewis & Maxfield, 1980; Taub et al, 1981).

De Social Disorganization Theory [SDT] van Shaw en McKay (1942) is een van de meest invloedrijke theorieën die ingaat op de oorzaken van feitelijke criminaliteit en delinquentie in een buurt. In deze studie wordt onderzocht in hoeverre de oorzaken van objectieve onveiligheid volgens de SDT ook achtergrond bieden bij het verklaren van onveiligheidsgevoelens.

De SDT probeert verschillen in objectieve veiligheid te verklaren op basis van de mate van sociale organisatie in een buurt. Sociale organisatie houdt in dat mensen het gevoel hebben dat er daadkrachtig tegen onwenselijke situaties in een buurt kan worden opgetreden. Als dit niet het geval is, en er dus sprake is van sociale *disorganisatie*, zou dit de manifestatie van *objectieve* onveiligheid in een buurt verhogen (Sampson & Groves, 1989). De mate van sociale organisatie wordt in de wetenschappelijke literatuur geoperationaliseerd middels het construct 'collective efficacy'. 'Collective efficacy' wordt volgens de SDT beïnvloedt door een aantal factoren, te weten de sociaal-economische status van buurtbewoners, de etnische hetero- dan wel homogeniteit van de bewonerscompositie en residentiële mobiliteit. Een groot aantal verhuizingen en de aanwezigheid van etnische minderheden en kansarmen zouden inherent zijn aan minimale sociale netwerken en de afwezigheid van mogelijkheden tot interventie. Hier wordt later uitgebreider op ingegaan.

In het model van de SDT blijft echter de onderlinge samenhang tussen de determinanten onderbelicht en wordt bovendien het belang van residentiële mobiliteit onderschat. Alleen door residentiële mobiliteit kan de sociaal-economische of etnische buurtsamenstelling veranderen. Bijvoorbeeld: als werklozen een buurt verlaten, dan verandert de sociaal-economische compositie van de buurt. Residentiële mobiliteit is aldus een overkoepelend construct dat gespecificeerd kan worden naar *type* op basis van de achtergrondkenmerken van buurtbewoners die zich vestigen of vertrekken. De veronderstelling dat residentiële mobiliteit als determinant extra belangrijk is, wordt nader onderzocht, waarbij het concept ontleed wordt naar *type* (etnisch; sociaal-economisch) en *mate*. De mate wordt bestudeerd, omdat onduidelijk is of verhuizingen altijd leiden tot verminderde veiligheidsgevoelens, of pas wanneer op grote schaal in- uitstroom van buurtbewoners plaatsvindt. Daar dit onderzoek zich richt op oorzaken van veiligheids*perceptie* is er voor gekozen zowel het afhankelijke construct (veiligheidsperceptie) als de verklarende variabele (residentiële mobiliteit) eenzelfde subjectieve aard te geven, om de coherentie van de vraagstelling te behouden. Tot besluit wordt gekeken wat het relatieve belang is van ervaren residentiële mobiliteit naar *type* of *mate* voor gevoelens van onveiligheid. Voelen mensen zich vooral onveilig door de hoeveelheid verhuizingen? Of wordt (on)veiligheidsperceptie dominerend beïnvloed door de eigenschappen van de vertrekkers

en nieuwkomers? De antwoorden op deze vragen geven inzage in de achtergronden en aard van subjectieve evaluaties. Hiermee kan de doeltreffendheid van mogelijke toekomstige politieke interventies gericht op subjectieve predictoren worden vergroot.

Met betrekking tot de invloed van ervaren residentiële mobiliteit op veiligheidsperceptie bestaat een kennislacune. Tot op heden is de *mate* van residentiële mobiliteit slechts betrokken in studies die objectieve (on)veiligheid proberen te verklaren. In eerder onderzoek werden bovendien etniciteit en sociaal-economische status bestudeerd als predictoren, zij het onafhankelijk van residentiële mobiliteit. Door toevoeging van deze nieuwe aspecten is deze studie van wetenschappelijke relevantie en innovatief te noemen. Deze scriptie zal pogen de volgende hoofdvraag van antwoord te voorzien:

Hoofdvraag: “Hoe beïnvloedt de ervaren residentiële mobiliteit in de buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

Deelvragen zullen de opgeworpen hoofdvraag ontleden naar *mate* alsmede de verschillende *typen* van ervaren residentiële mobiliteit:

Deelvraag 1: “Hoe beïnvloedt de mate van ervaren residentiële mobiliteit in een buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

Deelvraag 2: “Hoe beïnvloeden de ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling in de buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

Deelvraag 3: “Hoe beïnvloeden ervaren veranderingen in de etnische samenstelling in een buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

Theorie

Social Disorganization Theory

In 1942 en 1969 publiceren Shaw en McKay, verbonden aan de Chicago Research School, een tweetal studies over stedelijke criminologie waarin zij de SDT uiteenzetten. Shaw en McKay suggereren in hun publicaties dat er een causale relatie bestaat tussen de structurele kenmerken van een buurt en de mate waarin er verstoring in de sociale organisatie in een buurt optreedt. Sociale disorganisatie zou vervolgens de manifestatie van objectieve criminaliteit en delinquentie in een buurt verhogen (Sampson & Groves, 1989).

Sinds Shaw en McKay in 1942 hun SDT in het leven riepen, is getracht sociale disorganisatie van een sluitende theoretische definitie te voorzien. In een invloedrijke studie van Sampson en Groves (1989) waarin de relatie tussen disorganisatie en onveiligheid wordt aangetoond, wordt sociale disorganisatie omschreven als 'collective efficacy'. 'Collective efficacy' betreft de vraag: in hoeverre achten mensen de buurt *bereid* en *in staat* te interveniëren wanneer lokale problemen en ongewenst gedrag zich voordoen? Het gaat hier dus ten eerste om een *collectieve verwachting* van sociale betrokkenheid. Daarnaast óók om de verwachting dat een buurt *kan* ingrijpen. Uitsluitend voor de *perceptie* van sociale betrokkenheid is de interdependentie van buurtbewoners en de dichtheid en kwaliteit van sociale netwerken belangrijk. Sociale netwerken en inzet bieden echter géén garantie voor de daadwerkelijke realisatie van sociale controle. Uiteindelijk bepaalt de aanwezigheid van de juiste bronnen en condities of een gemeenschap in staat is te interveniëren in buurtproblematiek (Morenoff, Sampson & Raudenbusch, 2001). Een voorbeeld hiervan is de buurtvader die zich bereid toont te surveilleren, maar doordat hij nachtdiensten draait, niet in de mogelijkheid is de surveillance uit te voeren.

Een specifieke triade structurele kenmerken is in de theorie predicatief voor de mate waarin een buurt sociaal georganiseerd is: de sociaal economische status van buurtbewoners, de etnische hetero- dan wel homogeniteit van de bewonerscompositie en tot besluit, de mate van residentiële mobiliteit (Sampson & Groves, 1989).

Buurten met een lage sociaal–economische status blijven zowel wat betreft bereidheid als potentieel tot sociale interventie in gebreke: er is sprake van een minimale participatie in organisaties en een gebrek aan bronnen en geld om controle uit te oefenen (Tomeh, 1973: 92). Sport- en gezelligheidsverenigingen in de buurt hebben vaak een etnisch karakter, wat de mogelijkheid tot interactie tussen etnische groepen beperkt (Breedveld, et al., 2002). Etnische barrières blijven hierdoor aanwezig en bemoeilijken de ontwikkeling van sociale controle in etnisch heterogene buurten (Suttless, 1969). Betreffende residentiële mobiliteit veronderstelt Kornhauser (1978) dat in- en uitgaande verhuizingen tot verstoringen van de sociale structuur in een buurt leiden: netwerken worden ontworcht en het aangaan van vriendschappen en contact tussen buurtbewoners wordt bemoeilijkt (o.a. Kasadra & Janowitz, 1974). Dit heeft vooral implicaties voor de mate waarin een buurt verwacht sociale controle te kunnen realiseren (het eerste facet van 'collective efficacy').

De studie van Shaw en McKay is invloedrijk geweest, blijktend uit de vele wetenschappelijke studies die op de SDT hebben voortgeborduurd (o.a. Bursik, 1984). Desalniettemin kunnen een aantal kritische opmerkingen bij de SDT worden gemaakt. Ten eerste: Shaw en McKay onderscheiden drie afzonderlijke structurele determinanten voor sociale disorganisatie (respectievelijk veranderingen in

sociaal-economische status van buurtbewoners, veranderingen in de etnische samenstelling van een buurt en de mate van residentiële mobiliteit). Deze determinanten vertonen echter een onderlinge samenhang. In deze studie wordt deze samenhang bestudeerd. Veranderingen in de etnische dan wel sociaal-economische composities worden immers veroorzaakt door verhuispatronen. Residentiële mobiliteit is hiermee een overkoepelend construct.

Ten tweede blijft in de SDT de verwachting dat de mate waarin verhuizingen in een buurt zich voordoen, bepalend is voor hoe ingrijpend de buurtveranderingen zijn, onuitgewerkt. Een beperkt aantal verhuizingen houdt de buurtcompositie constant. Bewoners kennen elkaar, wat tot verbondenheid en sociale controle leidt (Kornhauser, 1978). Naarmate er meer nieuwkomers zijn, vermindert de onderlinge bekendheid met aanzienlijke (negatieve) gevolgen voor de sociale organisatie. Door toevoeging van deze tweede specificatie van het construct residentiële mobiliteit, te weten de mate waarin residentiële mobiliteit zich voordoet, wordt voortgebouwd op de SDT.

Tot besluit bekijkt de SDT uitsluitend de invloed van structurele kenmerken en 'collective efficacy' op feitelijke manifestatie van criminaliteit en delinquentie. Vooralsnog is echter weinig concreet onderzoek verricht naar de geldigheid van de SDT wanneer subjectief geoperationaliseerd (perceptie van residentiële mobiliteit en perceptie van veiligheid). Wanneer de perceptie van veiligheid in overeenstemming zou zijn met de feitelijke criminaliteit in een buurt, suggereert de SDT dat ervaren residentiële mobiliteit de 'collective efficacy' in een buurt vermindert. Dientengevolge wordt ook de veiligheidsperceptie negatief beïnvloedt. Is er sprake van een dergelijk verband? Deze hoofdvraag kan als volgt worden geconcretiseerd:

Hoofdvraag: "Hoe beïnvloedt de ervaren residentiële mobiliteit in de buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door 'collective efficacy'?"

In de volgende sectie zullen relevante deelvragen en hypothesen worden behandeld, waarin ervaren residentiële mobiliteit naar *mate* en *type* wordt ontleed.

Mate van ervaren residentiële mobiliteit

Sampson en Groves (1989) toetsen in hun studie de SDT door te onderzoeken wat de invloed is van residentiële mobiliteit op de objectieve veiligheid in een buurt. Zij operationaliseren een residentieel stabiele woonomgeving als het percentage buurtbewoners dat is opgegroeid in de buurt. De stabiliteit van een buurt wordt hiermee op een continuüm geplaatst waar volledige stabiliteit een buurt zou betreffen waar álle inwoners in de buurt zijn opgegroeid (100%). Naarmate dit percentage verder afwijkt van 100%, neemt de *mate* van instabiliteit toe. Dit is het logische gevolg van veel verhuizingen. Hoewel de SDT de *mate* van residentiële mobiliteit dus niet benoemt als structurele

predictor voor desorganisatie, doet de operationalisering van Sampson en Groves dit wel. Een hogere mate van residentiële mobiliteit, zou tot meer sociale disorganisatie en een toename van de onveiligheid in een buurt leiden (Sampson & Groves, 1989). Wanneer we deze operationalisering een subjectief karakter geven, resulteert de volgende veronderstelling:

Hypothese 1: Mensen die meer residentiële mobiliteit ervaren in een buurt, voelen zich minder veilig doordat zij minder 'collective efficacy' ervaren.

Toetsing van deze hypothese maakt beantwoording van een eerste deelvraag mogelijk:

Deelvraag 1: "Hoe beïnvloedt de mate van ervaren residentiële mobiliteit' in een buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door 'collective efficacy'?"

Individuele voorkeuren en onveiligheidsgevoelens

Voor het onderscheid naar *typen* residentiële mobiliteit in relatie tot veiligheidsperceptie zullen theoretische inzichten met betrekking tot voorkeuren worden besproken. Een gerenommeerde studie van Thomas Schelling behandelt de invloed van individuele minimale voorkeuren op segregatiepatronen (Schelling, 1969). Volgens Schelling koesteren individuen een voorkeur betreffende de achtergrond van buurtgenoten. Bijvoorbeeld: mensen wensen zo min mogelijk allochtonen of werklozen in hun buurt te zien. Tot een bepaalde limiet zal de aanwezigheid van deze groepen worden getolereerd, maar overschrijding hiervan zal tot verhuizing leiden. Volgens Schelling is een individuele minimale voorkeur 'niet in de minderheid' van allochtonen of werklozen te willen zijn, voldoende om een vergaand stabiel equilibrium van etnische of sociaal-economische segregatie tot stand te brengen (Schelling, 1969).

Voortbordurend op Schelling kunnen we ons afvragen of voorkeuren eveneens verklaring kunnen bieden voor *microcondities*: individuele onveiligheidsgevoelens. Voor beantwoording van deze vraag is het nodig een laag dieper te kijken en de motivaties en mechanismen *achter* voorkeuren voor buurtcompositie bloot te leggen. Welke voorkeuren tot buurschap en buurtcompositie hebben mensen en *waarom*? Is de verwachte bijdrage van buurtbewoners aan de sociale controle en veiligheid van invloed op individuele preferenties? En: leidt een buurtcompositie die afwijkt van individuele voorkeuren tot onveiligheidsperceptie?

Voorkeuren en sociaal klasse-behoud: de Capital Accumulation Theory

Een theorie die behandelt hoe voorkeuren tot stand komen is de Capital Accumulation Theory [CAP]. CAP verklaart attitudes, preferenties en gedragsstrategieën van individuen vanuit de behoefte om

belangrijke bronnen, ook wel (intrinsiek) 'kapitaal', te verkrijgen of behouden. Het beschikken over 'kapitaal' is volgens de theorie belangrijk, omdat het individuen in staat stelt hun 'sociale klasse' zichtbaar te maken. Het is mogelijk 'sociale klasse' aan de hand van objectieve criteria als inkomen te definiëren. Echter: 'sociale klasse' is te meer een psychologisch en sociaal construct dat een individu vormt van zichzelf in relatie tot de omgeving. 'Sociale klasse' verschaft een identiteit en zelfbeeld en geeft dientengevolge een individu een plek in de sociale wereld. Statussymbolen worden gekozen om klassen te definiëren en af te bakenen (Liu et al., 2004).

De drie typen 'kapitaal' die individuen nastrevenswaardig achten betreffen: 'humaan kapitaal', 'cultureel kapitaal' en 'sociaal kapitaal' (Liu et al., 2004). 'Sociaal kapitaal' als objectief construct handelt over de (feitelijk waarneembare) sociale relaties waarover het individu beschikt of toegang toe heeft in een bepaalde omgeving. Daarnaast zal een individu ook tot een subjectieve *waardering* van zijn/haar sociaal kapitaal komen: worden de sociale relaties waar toegang tot is in een bepaalde omgeving positief of negatief beschouwd voor de sociale (klasse) identiteit?

Verondersteld wordt dat het wonen in een veilige woonomgeving een manier (statussymbool) is om het behoren tot een hoge klasse te reflecteren. Veiligheid draagt ten tweede bij aan het algemeen welzijn van buurtbewoners en is daarom belangrijk en nastrevenswaardig. Het onderhouden van een 'goed' sociaal netwerk in een buurt, betreft een voorbeeld van een immateriële kapitaalbron die deze veiligheid kan garanderen. Anders geformuleerd: de relaties met buurtbewoners zijn 'goed' wanneer zij als bevorderlijk voor de veiligheid in de buurt worden beschouwd. Men zal de voorkeur koesteren deze positieve sociale netwerken te behouden en intensiveren (Liu et al., 2004).

De aanwezigheid van kansarmen en allochtonen zorgt daarentegen voor devaluatie van sociale netwerken (Suttless, 1969; Tomeh, 1973: 92). Deze 'slechte' sociale netwerken zouden de veiligheid(gevoelens) in de buurt schaden en hierdoor statusbehoud in gevaar brengen. Waarom worden laagopgeleiden, werklozen en etnische minderheden verondersteld sociaal kapitaal negatief te beïnvloeden? In de volgende paragraaf zal ten eerste de voorkeur tot afwezigheid van kansarmen worden behandeld.

Ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling

Gibson (1999) probeert antwoord te vinden op deze vraag door de kwaliteit van sociaal kapitaal te evalueren aan de hand van 'collective efficacy'. : in hoeverre denkt de gemeenschap dat de eigen groep of een (relevant hier) *kansarme of allochtone out-group* in staat is succesvol in te grijpen wanneer problemen zich voordoen in de buurt (Lindsley, Brass & Thomas, 1995 in Jung & Sosik, 2003)? Deze collectieve cognitie is een sociaal construct dat tot stand komt op basis van waarnemingsprocessen en (selectieve) informatievoorziening. Hoe vindt de algemene beeldvorming

van kansarmen invulling? De media en resultaten uit wetenschappelijk onderzoek communiceren een specifiek beeld van mensen met een lage sociaal-economische status. Werklozen en laagopgeleiden worden geassocieerd met onveiligheid in buurten. Individuen uit achtergestelde milieus zouden delinquent en gewelddadig zijn (o.a. Saner & Ellickson, 1996). Daarnaast zouden achtergestelde buurten een laag niveau van informele sociale controle kennen, door onder meer gebrekkige verbondenheid van buurtbewoners met hun leefomgeving (Silver & Miller, 2004).

Op basis van voorgenoemde berichtgeving ontwikkelt men een collectief stereotype van kansarmen suggererende dat zij slecht in staat zijn sociale controle in een buurt te realiseren. Volgens de SDT (Shaw & McKay, 1969) leidt gebrek aan sociale controle tot onveiligheid in de buurt. Buurtbewoners trachten juist deze veiligheid te behouden, omdat zij (sociale) status reflecteert. Een sociaal netwerk van kansarmen kan dus geëvalueerd worden als een 'slecht' sociaal netwerk, omdat het door gebrek aan 'collective efficacy' de status (veiligheid) van de buurt en haar bewoners schaadt. Op basis van negatieve beeldvorming zal de aanwezigheid van kansarmen in een buurt dan ook worden afgekeurd. Aannemelijk is dat dit geldt voor zowel voor welvarende burgers, als kansarmen. Immers: kansarmen hebben een verminderde kans op ontplooiing in een economisch homogeen, kansarme buurt. Door discriminatie en stigmatisering zijn kansarmen gedoemd tot het leven in een armoedecultuur, met verhoogde onveiligheid(gevoelens) en vermindert welzijn. Het is moeilijk aan deze armoedecultuur te ontsnappen door (intergenerationele) mobiliteit (Buys, De Groot & Hoogewoud, 1997). Deze situatie is voor hen onwenselijk en wordt bij voorkeur gemeden. Beeldvorming werkt dus als een filter waarmee de invloed van kansarmen op sociale controle wordt geïnterpreteerd en gerelateerd aan de behoefte tot veiligheidsgarantie (Schneider, 2004).

Samenvattend: veiligheid in de buurt is een statussymbool dat men wenst te behouden, te meer om het welzijn in de buurt te verhogen. Een 'goed' sociaal buurtnetwerk, dat wil zeggen, een buurt met 'collective efficacy', betreft het sociaal kapitaal dat veiligheid kan genereren. Processen van stereotypering leiden tot de aanname dat kansarmen slecht in staat zijn 'collective efficacy' te handhaven. De vestiging van mensen met een lage sociaal-economische status wordt dan ook verondersteld het sociaal kapitaal te verslechteren en de veiligheid in de buurt aan te tasten. Deze afleiding kan worden gevat in een hypothese:

Hypothese 2: Mensen die een toenemend aandeel mensen met een lage sociaal-economische status ervaren in een buurt, voelen zich minder veilig, doordat zij minder 'collective efficacy' ervaren.

Deze hypothese maakt toetsing van een breder geformuleerde deelvraag mogelijk, namelijk:

Deelvraag 2: “Hoe beïnvloeden ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling’ in een buurt de veiligheidsperceptie’ en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

De leidende aanname is dat men een voorkeur tot bewonersgroepen ontwikkelt op basis van sociale cognitie en beeldvorming (o.a. Jung & Sosik, 2003). Uiteengezet is hoe kansarmen gestereotypeerd worden in media en wetenschap. In de volgende paragraaf zal gekozen worden voor een etnische invalshoek. Hoe worden allochtonen (en autochtonen) in onze samenleving bestempeld wanneer gekeken wordt naar bereidheid en potentieel tot sociale buurtcontrole en veiligheid? Welke veronderstelde implicaties heeft deze beeldvorming voor de voor- of afkeur van deze bevolkingsgroepen als buurman/-vrouw?

Ervaren veranderingen in etnische samenstelling

Eerder werd opgemerkt dat waarneming en informatievoorziening bepalend zijn voor het beeld dat mensen vormen van bevolkingsgroepen en hun ‘collective efficacy’ (Jung & Sosik, 2003). Shadid behandelt de invloed van informatiestromen op het vormen van een collectieve cognitie van specifiek allochtonen, in zijn studie naar beeldvormingsprocessen via de media (Shadid, 2005). Hij benoemt dat de westerse media een stereotype imago van etnische minderheden communiceren. Zo worden minderheden simplistisch en gestigmatiseerd gepresenteerd in een gepolariseerd wij/zij-concept. Op deze wijze draagt de media bij aan een negatief beeldvormingsproces (Shadid, 2005). Uit empirische studie blijkt inderdaad dat de media etnische minderheden disproportioneel in verband brengt met criminaliteit (Phalet & Ter Wal, 2004). Allochtonen worden geproblematiseerd als delinquente, slecht-integrerende bevolkingsgroepen met een negatieve invloed op de sociale organisatie en veiligheid in de samenleving. Aangezien een stereotype als filter werkt in de waarneming van minderheden (Schneider, 2004), wordt het gedrag van minderheden op basis van vooroordelen foutief voorspeld door de meerderheid. De nadruk op een etnische wij/zij-delings in de media leidt aanvullend tot een positievere evaluatie van de eigen groep in inter-groepsvergelijkingen (Van Dijk, 2000). Beeldvormingsprocessen beïnvloeden eveneens de houding van minderheden ten opzichte van elkaar: hoewel allochtonen gematigder blijken in de beoordeling van minderheidsgroeperingen dan autochtonen, oordeelt een meerderheid van de allochtonen dat een wijk er op achteruit gaat wanneer er te veel allochtonen in een buurt wonen (Gijsberts & Dagevos, 2004).

Samenvattend worden minderheden verondersteld slecht in staat te zijn de 'collective efficacy' in een buurt te kunnen garanderen, door hun delinquente imago. De eigen groep (dat wil zeggen, de meerderheidsgroep of de eigen etnische groep), zal daarentegen als positieve tegenhanger worden beschouwd, die de 'collective efficacy' in de buurt en daarmee de veiligheid ten goede komt. Voor minderheidsgroeperingen geldt bovendien dat binnen enkele etnische gemeenschappen de veronderstelling bestaat dat de aanwezigheid van autochtonen een buurt veiliger maakt (Gijsberts en Dagevos, 2004).

Wegens het negatieve stereotype van *allochtone* minderheden en de veronderstelde superioriteit van autochtonen in het handhaven van 'collective efficacy', ontwikkelt de meerderheid de voorkeur tot residentie in een buurt met veel autochtonen. Voor minderheden geldt dat de aanwezigheid van de eigen etnische groep wordt geprefereerd. Bovendien wordt de multiculturele buurt veelal verkozen boven de etnische concentratiewijk (Gijsberts en Dagevos, 2004).

Een gevolg van de negatieve stereotypering van etnische minderheden is *white flight*, een fenomeen dat zich voor het eerst voordeed kort na de Tweede Wereldoorlog in stedelijk Amerika. In Amerikaanse steden verlieten blanke, welvarende burgers op grote schaal de centrale stad om vervolgens residentie te vinden in omringende, suburbane gebieden. De-industrialisatie, economische deprivatie, de-populatie en verminderde leefbaarheid van de binnenstad golden hier als belangrijkste push-factoren (Doucet, Van Kempen & Van Weesep, 2011). Deze 'vlucht' van welvarende burgers uit de binnenstad leidde tot zowel stedelijke verpaupering als raciale en sociaal-economische segregatie van residentie (Frey, 1979). Dergelijke processen van suburbanisatie, selectief langs etnische scheidslijnen, kenmerken heden ten dage vele stedelijke gebieden. Zo laten Nederlandse stadskernen zich kenschetsen als dominant Niet-Westers, veroorzaakt door selectieve uitgaande migratie van autochtonen en continuerende toestroom van *allochtone* minderheden (Van der Laan Bouma-Doff, 2007).

Omdat *white flight* als maatschappelijk probleem wordt gezien, is naar de implicaties van het fenomeen reeds veel (internationaal) onderzoek gedaan (o.a. Crowder, 2000; Brama, 2006). Dit om richting te geven aan stedelijke beleids- en bestemmingsplannen om *white flight* te reduceren of reguleren. Deze studie richt zich echter op een aspect van *white flight* dat minder vaak is onderzocht, namelijk welke implicaties de (suburbane) uittocht van autochtonen uit buurten heeft voor de veiligheidsgevoelens van hen die achter blijven. In hoeverre hebben mensen het idee dat met het wegtrekken van autochtonen de 'collective efficacy' in een buurt wordt verstoord en daarmee de onveiligheid in een buurt vergroot? Een combinatie van Schellings theorie over voorkeuren, de CAP-theorie, theorieën over beeldvorming en de SDT resulteert in de volgende verwachting met betrekking tot het fenomeen *white flight*:

Hypothese 3: Mensen die een afnemend aandeel autochtonen ervaren in een buurt, voelen zich minder veilig, doordat zij minder ‘collective efficacy’ ervaren.

White flight creëert woongelegenheden in de binnenstad en allochtonen blijken dit gat in de woningmarkt op te vullen (Hamilton, 1964). Op basis van deze implicatie en de theoretische inzichten over voorkeuren kan bovendien worden verondersteld:

Hypothese 4: Mensen die een toenemend aandeel allochtonen ervaren in een buurt, voelen zich minder veilig, doordat zij minder ‘collective efficacy’ ervaren.

Deze hypothesen maakt toetsing van een breder geformuleerde deelvraag met een etnisch karakter mogelijk, die als volgt kan worden verwoord:

Deelvraag 3: “Hoe beïnvloeden ervaren veranderingen in de etnische samenstelling in een buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”

Een laatste, impliciete vraag bestudeert wat het relatieve belang is van de *mate* en het *type* residentiële mobiliteit voor de veiligheidsbeleving in een buurt en de sociale organisatiegraad. Zijn etnische- en sociaal-economisch gekleurde verhuizingen het best in staat om veiligheidsgevoelens te verklaren? Of is residentiële mobiliteit, ongeacht het ‘kleurtje’ van verhuispatronen, al voldoende. Bij toetsing van de hypothesen zal deze comparatieve vraag mede worden beproefd.

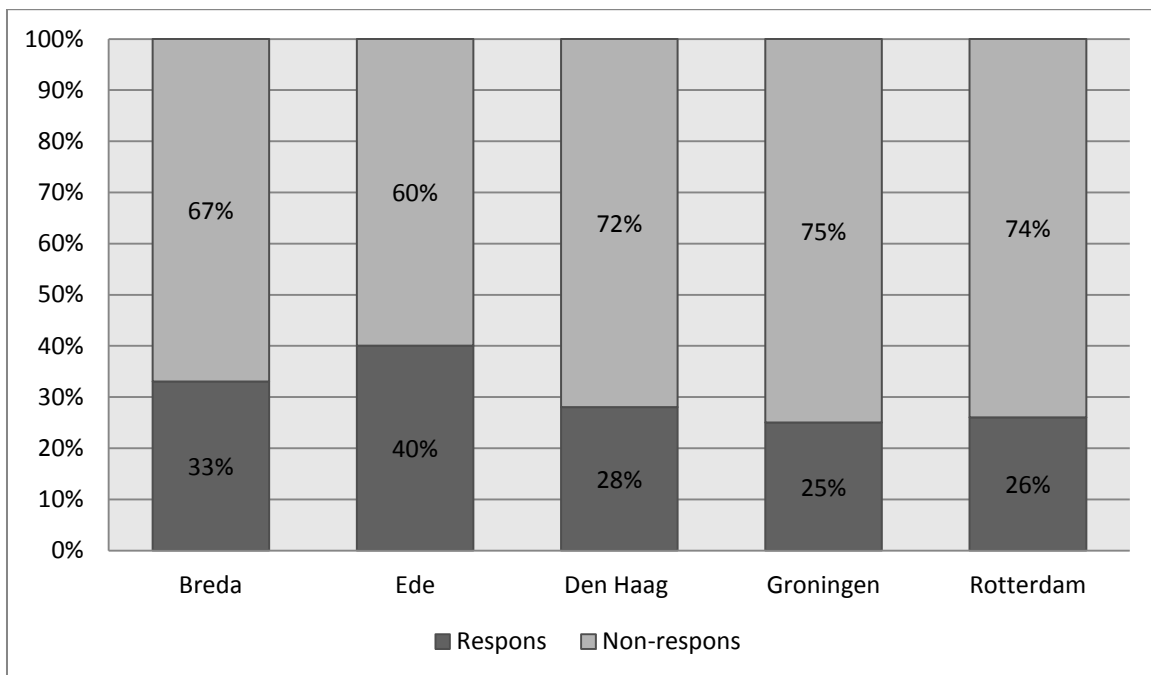
Data

Deze sectie beschrijft de dataset die is gebruikt voor de analyse in dit onderzoek. Daarbij wordt aandacht besteed aan de methode van dataverzameling, kenmerken van de respondentenpopulatie en *respons-rate*. Daarnaast wordt beoordeeld in hoeverre de dataset representatief wordt geacht voor de onderzoekseenheden (kansarme buurten) in deze studie. Dit heeft als doel een uitspraak te kunnen doen over de externe validiteit van de onderzoeksresultaten.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een dataset die oorspronkelijk is gecreëerd voor een studie naar de invloed van stedelijke vernieuwingen op ruimtelijke patronen. De informatie uit de dataset is verkregen via enquêtering. De enquête bevat vragen over buurtveranderingen en is voorgelegd aan buurtbewoners in 15, met name zwakke, buurten uit vijf Nederlandse steden (respectievelijk Breda; Ede; Den Haag; Groningen; Rotterdam). In elke stad zijn twee wijken geselecteerd waar recentelijk (inkomende) residentiële mobiliteit vanuit sloopwoningen heeft

plaatsgevonden. Deze wijken worden gezien als zogenaamde ‘ontvangende buurten’. Dat wil zeggen: veel mensen die door herstructurering elders, gedwongen zijn tot verhuizing, hebben in deze buurten een alternatieve woonruimte gevonden. Aanvullend is in elke stad een controlebuurt gekozen die op de buurtkenmerken ‘aandeel sociale huurwoningen’, ‘percentage niet-Westerse minderheden’ en ‘inkomen’ correspondeert met de buurten onder studie. In elke wijk zijn na raadpleging van de Gemeentelijke Basis Administratie [GBA] *at random* 450 huishoudens geselecteerd en benaderd voor enquêtering. Als er sprake was van een onbevredigende *respons-rate* heeft een onderzoeksassistent respondenten in een direct interview ondervraagd. Het aantal benaderde respondenten in de aselecte steekproef betreft 6750 mensen. Van de totale steekproef is 69.7 procent van de respondenten niet bereikbaar gebleken. Hiermee komt de netto *respons* in de steekproef uit op een percentage van 30.3 procent (N = 2046). Het aantal ingevulde enquêtes per stad betreft 448 in Breda; 537 in Ede; 372 in Den Haag; 339 in Groningen; 350 in Rotterdam. De grafiek in figuur 1 geeft inzicht in de relatie *respons-rate* per stad.

Figuur 1. Respons-rate per stad

De datagegevens in de dataset zijn verzameld in 15 kansarme, ook wel achterstandswijken. Hoewel een eenduidige definitie van achterstandswijken in de literatuur ontbreekt, wijzen de meesten omschrijvingen van deze wijken op sociaal-economische en fysieke achterstand. Een hoog werkloosheidspercentage, oververtegenwoordiging van allochtonen en (sociale) huurwoningen en een laag opleidingsniveau zijn indicatoren voor een kansarme conditie (Devillé, 2012). In hoeverre zijn de wijken in de dataset representatief voor de kansarme buurten waar dit onderzoek zich op richt? Het is van belang een antwoord te vinden op deze vraag, omdat de mate van representativiteit

implicaties heeft voor de generaliseerbaarheid van analyse-uitkomsten. Immers: wanneer de dataset op cruciale buurtkenmerken afwijkt van de reële situatie, dan zeggen de uitkomsten van deze studie nauwelijks iets over de feitelijke situatie (Te Riele, 2002). De bruikbaarheid en relevantie van de onderzoeksresultaten verminderen hierdoor.

Om de mate van representativiteit te beoordelen, wordt de samenstelling van wijken in de dataset vergeleken met de feitelijke inwonerscompositie op enkele relevante variabelen die achterstand meetbaar maken. Gekozen is voor een vergelijking op basis van de etnische achtergrond van buurtbewoners en de aard van woningeigendomsverhoudingen in de buurt. Bovendien is gekeken naar verschil in samenstelling naar geslacht voor het schetsen van een meer algemeen beeld van representativiteit.

De gegevens van de afzonderlijke buurten uit de dataset zijn vergeleken met demografische gegevens resulterend uit buurtmonitoren van verschillende steden (BreDATA; Ede in Cijfers; Den Haag in Cijfers; Swing Quickstep Gronometer; Gemeente Rotterdam). Deze datasets bevatten inwonersgegevens verzameld in dezelfde periode als de dataset in deze studie (2012).¹

Voor elke buurt is gekeken in hoeverre de dataset afwijkt van de authentieke wijk. Telkens zijn de percentages van de feitelijke populatie verminderd met de percentages van variabelen uit de dataset. De min of de plus voor de afwijking toont dus onder- of oververtegenwoordiging van het percentage niet-Westerse allochtonen, koopwoningen, en mannen van de dataset: een min duidt op oververtegenwoordiging, een plus op een ondervertegenwoordiging. De som van al deze afwijkingen is vervolgens gemiddeld om te kunnen beoordelen wat de gemiddelde afwijkingen van buurten onder studie zijn ten opzichte van kansarme wijken.

Tabel 1 geeft inzage in de mate waarin de onderzoekspopulatie representatief is voor de afzonderlijke kansarme buurten en het totaal aan kansarme buurten.

Tabel 1. (Gemiddelde) afwijkingen dataset t.o.v. buurtmonitoren: variabelen etniciteit, woningeigendom en geslacht

	Niet-Westerse allochtoon (%; 2012)	Koopwoningen (%;2012²)	Man (%; 2012)
Brabantpark	-11	37,5	11,4
Heusdenhout	-12,7	38,8	-0,7
Tuinzicht	-6,8	35,6	9,0

¹ Uitsluitend de informatie over woningeigendom (percentage koopwoningen) voor de buurten Paddepoel-Zuid, Selwerd en Vinkhuizen-Noord betreft de meest recent beschikbare gegevens voor de stad Groningen uit 2007. De populatiekarakteristieken etniciteit (% autochtoon/ Westerse allochtoon; niet-Westerse allochtoon), woningeigendom (% koopwoningen) en geslacht (% man/vrouw), worden in de controle-datasets op eenzelfde manier geoperationaliseerd als in deze studie. Dit komt de validiteit van de vergelijking ten goede.

² Gegevens met betrekking tot wooneigendom zijn in de buurtmonitor van de stad Groningen slechts beschikbaar tot en met 2007. Daarom is gebruik gemaakt van de meest recentelijke wooneigendom-verdeling uit 2007.

Bloemenbuurt	-15,4	39,2	-14,6
Elskamp	-12,8	46,0	-0,6
Velden en Beken	-13,5	13,3	-14,9
Geuzenkwartier	-15,8	44,7	8,0
Oud-Scheveningen	-29,3	40,4	12,4
Schilderswijk-West	0,5	21,5	2,5
Paddepoel-Zuid	-10,5	7,8	-4,8
Selwerd	-4,8	24,0	5,8
Vinkhuizen-Noord ³	-	18,8	-
De Esch	8,6	17,7	-3,4
Oosterflank	-6,4	26,5	1,0
Vreewijk	3,0	9,1	8,9
Kansarme buurten	-9,0	28,0	7,0
totaal (gemiddelde afwijking)			

Betreffende de representativiteit voor de 15 afzonderlijke buurten: hier is sprake van een oververtegenwoordiging van het aandeel niet-Westerse allochtonen in de dataset ten opzichte van de buurtmonitoren. De gemiddelde afwijking betreft -9,0 procent. Uitzonderingen zijn de wijken Schilderswijk-West, De Esch en Vreewijk waar zich juist *onder*vertegenwoordiging van niet-Westerse allochtonen voordoet.

Voor woningeigendom zien we een ondervertegenwoordiging van buurtbewoners die een koopwoning in bezit hebben ten opzichte van de werkelijke verdeling van wooneigendom in alle buurten. Het percentage koopwoningen in kansarme wijken wordt gemiddeld met 28 procent onderschat.

Voor geslacht is de spreiding van respondenten in de dataset op buurtniveau eveneens niet in overeenstemming met de gegevens uit de buurtmonitoren. De richtingen van de afwijkingen per wijk tonen echter geen eenduidige trend. In zes wijken is sprake van oververtegenwoordiging van het mannelijk geslacht, in de overige gevallen is het percentage vrouwen disproportioneel groot. De gemiddelde afwijking betreft hier 1,4 procent, wat er op wijst dat gemiddeld genomen mannen in kansarme wijken ondervertegenwoordigd zijn. Deze afwijking is klein en wordt daarom als verwaarloosbaar beschouwd.

Op basis van de opgemerkte afwijkingen van de dataset ten opzichte van kansarme buurten op de cruciale variabelen 'etniciteit' en 'wooneigendom', kan worden geconcludeerd dat de onderzoekspopulatie niet-representatief is voor kansarme buurten: het percentage niet-Westerse

³ Voor Vinkhuizen-Noord ontbreken demografische gegevens betreffende etniciteit en geslacht in de buurtmonitor Groningen waardoor het onmogelijk wordt afwijkingen te meten. Vinkhuizen-Noord wordt dus ook niet meegewogen in de gemiddelde afwijkingen.

allochtonen is onderschat, en het aandeel koopwoningen is aanzienlijk overschat. Dit schaadt de validiteit van de onderzoeksresultaten. Het is mogelijk dat de onder- en oververtegenwoordiging van de twee controlevariabelen onderling uitwisselbaar zijn en representativiteit behouden blijft. Echter, deze aanname is suggestief en moeilijk te controleren. Geadviseerd wordt daarom bedacht te zijn op de gebreken in vergelijkbaarheid en bovendien onderzoeksresultaten niet unaniem te generaliseren naar de bestudeerde wijken of kansarme buurten in het algemeen.

Operationalisering

Daar in deze studie gebruik wordt gemaakt van regressie-analyse zijn de variabelen op een dusdanige manier geoperationaliseerd dat zij hiervoor gebruikt kunnen worden. Dit betekent onder meer dat variabelen met te weinig categorieën om te kunnen worden beschouwd als intervalniveau opnieuw zijn gecodeerd naar dummy-variabelen.

Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele 'Onveiligheidsgevoel' is geconstrueerd op basis van de in de enquête gestelde vraag: "In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen over uw buurt? : Ik voel mij onveilig in mijn buurt". Antwoordcategorieën zijn "helemaal oneens", "oneens", "neutraal", "eens" en "helemaal mee eens". Voor de analyse is deze variabele opnieuw gecodeerd naar 'Onveiligheidsgevoel' met de volgende categorieën: (1) Zeer veilig, (2) Veilig, (3) Neutraal, (4) Onveilig, (5) Zeer onveilig. Voor de frequentietabel van 'Onveiligheidsgevoel' zie tabel 2; voor de beschrijvende statistiek zie tabel 7. Hieruit is af te lezen het grootste deel van de respondenten zich 'veilig' voelt (met 47.7 procent). Slechts een zeer kleine groep voelt zich 'zeer onveilig' (3.2 procent). Over het algemeen voelen de meeste respondenten zich niet *onveilig*.

Tabel 2. Frequentietabel 'Onveiligheidsgevoel' (N = 1900)

	Valide percentage
Onveiligheidsgevoel	
(1) Zeer veilig	14,2
(2) Veilig	47,7
(3) Neutraal	25,0
(4) Onveilig	9,9
(5) Zeer onveilig	3,2

Onafhankelijke variabelen

Residentiële mobiliteit is een tweeledig concept: enerzijds kunnen mensen in een wijk komen wonen, anderzijds kunnen mensen een wijk verlaten. Deze twee facetten van residentiële mobiliteit zijn

omsloten in de operationalisering van de onafhankelijke kernvariabele ‘Ervaren mate van residentiële mobiliteit’. Om te voorkomen dat beide operationalisering (zie tabel 3) exact hetzelfde construct meten, is getoetst op multicollineariteit. Hieruit is gebleken dat de variabelen een verschillend beeld schetsen van residentiële mobiliteit en niet als onderling uitwisselbaar kunnen worden beschouwd. Daarop is besloten om te kijken naar zowel uitgaande- als inkomende ervaren residentiële mobiliteit. Dit heeft geleid tot twee variabelen voor de ervaren mate van residentiële mobiliteit. Deze variabelen zijn geconstrueerd op basis van twee vragen: “Heeft u het idee dat er de afgelopen paar jaar veel bewoners uit uw buurt zijn vertrokken?” en “Heeft u het idee dat er de afgelopen paar jaar veel nieuwe bewoners zijn komen wonen?”. Deze variabelen zijn respectievelijk ‘Ervaren uitgaande verhuizingen’ en ‘Ervaren inkomende verhuizingen’ genoemd. Daar de vraagstellingen niet genoeg categorieën bevatten om de variabelen op intervalniveau te operationaliseren voor de analyse, zijn ze gecodeerd naar dummy-variabelen. Voor de frequentietabel van ervaren uitgaande en ervaren inkomende verhuizingen zie tabel 3; voor de beschrijvende statistiek zie tabel 7. Uit tabel 3 kan worden opgemaakt dat voor beide variabelen geldt dat de meeste respondenten weinig residentiële mobiliteit ervaren of de mate van residentiële mobiliteit niet kunnen kwantificeren. Ruim 26 procent van de respondenten ervaart veel vertrokken bewoners en bijna 32 procent ervaart veel nieuwe bewoners.

Tabel 3. Frequentietabel ‘Ervaren uitgaande verhuizingen’ (N = 2004) en ‘Ervaren inkomende verhuizingen’ (N = 2002)

	Valide percentage
Ervaren uitgaande verhuizingen	
(0) Weinig bewoners vertrokken of ‘weet ik niet’	73,6
(1) Veel bewoners vertrokken	26,4
Ervaren inkomende verhuizingen	
(0) Weinig nieuwe bewoners of ‘weet ik niet’	68,1
(1) Veel nieuwe bewoners	31,9

In de wetenschappelijke literatuur worden twee belangrijke indicatoren voor sociaal-economische status aangemerkt: opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie (Roedig & Zwakhals, 2012). Beide indicatoren zijn gemeten in de enquête en blijken na multicollineariteitstoetsen een dusdanig lage samenhang te vertonen dat zowel opleidingsniveau als arbeidsmarktpositie moet worden meegenomen in de analyse ter operationalisering van ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling.

Ervaren veranderingen in opleidingsniveau van de buurtbewoners is geoperationaliseerd met de vraag: “In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken? : De nieuwe bewoners zijn goed opgeleid”. De zes mogelijke antwoordcategorieën zijn: “helemaal mee eens”, “mee eens”, “niet mee

eens, niet mee oneens”, “mee oneens”, “helemaal mee oneens” en “weet ik niet”. Daar veel respondenten hierop hebben geantwoord met “weet ik niet” is besloten deze variabele te hercoderen naar een dummy-variabele met de categorieën: (0) Geen ervaren toename aandeel goed opgeleid of ‘weet ik niet’, (1) Ervaren toename aandeel goed opgeleid. Op deze wijze wordt een groot aantal *user missings* ondervangen.

Ervaren veranderingen in arbeidsmarktpositie van de buurtbewoners is op gelijke wijze geoperationaliseerd en geconstrueerd op basis van de vraag: “*In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken? : Veel van de nieuwe bewoners zijn werkloos*”. Dit leidt tot de categorieën: (0) Geen ervaren toename aandeel werklozen of ‘weet ik niet’, (1) Ervaren toename aandeel werklozen. Voor de frequentietabel van deze variabelen, genaamd ‘Ervaren toename goed opgeleid’ en ‘Ervaren toename werklozen’ zie tabel 4; voor de beschrijvende statistiek zie tabel 7. Tabel 4 toont dat het merendeel van de respondenten geen toename van goed opgeleiden of werklozen ervaart of aangeeft het niet te weten. Een ervaren toename van het aandeel goed opgeleiden wordt door 16,4 procent gerapporteerd. Slechts 8,9 procent ervaart een toename van het aandeel werklozen.

Tabel 4. Frequentietabel ‘Ervaren toename goed opgeleid’ (N = 2046) en ‘Ervaren toename werklozen’ (N = 2046)

	Valide percentage
Ervaren toename goed opgeleid	
(0) Geen ervaren toename aandeel goed opgeleid of ‘weet ik niet’	83,6
(1) Ervaren toename aandeel goed opgeleid	16,4
Ervaren toename werklozen	
(0) Geen toename aandeel werklozen of ‘weet ik niet’	91,1
(1) Toename aandeel werklozen	8,9

Ervaren veranderingen in etnische samenstelling van de buurt is op twee manieren geoperationaliseerd, te weten een ervaren toename van allochtonen en een ervaren afname van autochtonen. Daar te verwachten is dat beide variabelen hetzelfde construct meten, zijn toetsen op multicollineariteit verricht. Hieruit is gebleken dat de ervaren toename van het aandeel allochtonen en de ervaren toename van het aandeel autochtonen geen overeenkomstig beeld schetsen van de ervaren veranderingen in etnische samenstelling. Daarop is besloten beide dummy-variabelen te gebruiken in de analyse, genaamd ‘Ervaren afname autochtonen’ en ‘Ervaren toename allochtonen’.

‘Ervaren afname autochtonen’ is gebaseerd op de volgende vraag uit de enquête, na de vraag of er residentiële mobiliteit is waargenomen: “*Wie zijn er vooral vertrokken?*”. Respondenten die hier hebben geantwoord met “Mensen met een Nederlandse achtergrond” zijn samengevoegd in de categorie (1) Ervaren afname aandeel autochtonen. Alle overige antwoorden zijn samengevoegd in de categorie (0) Geen ervaren afname aandeel autochtonen.

‘Ervaren toename van allochtonen’ is gebaseerd op de vraag: *“In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken? : De nieuwe bewoners hebben vaak géén Nederlandse achtergrond”*. De zes mogelijke antwoordcategorieën zijn: *“helemaal mee eens”, “mee eens”, “niet mee eens, niet mee oneens”, “mee oneens”, “helemaal mee oneens”* en *“weet ik niet”*. Daar veel respondenten hierop hebben geantwoord met *“weet ik niet”* is besloten deze variabele te hercoderen naar een dummy-variabele met de categorieën: (0) Geen ervaren toename aandeel allochtonen of ‘weet ik niet’, (1) Ervaren toename aandeel allochtonen. Op deze wijze wordt een groot aantal *user missings* ondervangen. Voor de frequentietabel van ‘Ervaren afname autochtonen’ en ‘Ervaren toename van allochtonen’ zie tabel 5; voor de beschrijvende statistiek zie tabel 7. Uit tabel 5 is af te lezen dat ruim 10 procent een afname van het aandeel autochtonen ervaart en dat bijna 20 procent een toename van het aandeel allochtonen ervaart.

Tabel 5. Frequentietabel ‘Ervaren afname autochtonen’ (N = 2029) en ‘Ervaren toename allochtonen’ (N = 2046)

	Valide percentage
Ervaren afname autochtonen	
(0) Geen ervaren afname aandeel autochtonen	89,9
(1) Ervaren afname aandeel autochtonen	10,1
Ervaren toename van allochtonen	
(0) Geen ervaren toename aandeel allochtonen of ‘weet ik niet’	80,7
(1) Ervaren toename aandeel allochtonen	19,3

Mediërende variabele

De variabele ‘Collective Efficacy’ is gebaseerd op de algemeen geaccepteerde operationalisering van Sampson e.a. (1989). De in de enquête gebruikte vraag hiervoor luidt als volgt: *“Verwacht u dat mensen in uw buurt iets doen als ze zien dat...: a) spijbelende kinderen in de buurt rondhangen, b) jongeren hier graffiti op muren spuiten, c) er op straat een tamelijk heftige ruzie is, d) er in de buurt wordt ingebroken, e) iemand verdacht bezig is aan een geparkeerde auto, f) jonge kinderen ’s avonds laat op straat rondhangen”*. Deze vragen kunnen beantwoord worden met: *“ja, zeker wel”, “waarschijnlijk wel”, “eerder niet”, “zeker niet”* en *“weet ik niet”*. Deze categorieën hebben punten toegewezen gekregen, waarover het gemiddelde is berekend. Dit gemiddelde is de waarde van de respondent op ‘Collective Efficacy’. Op basis van deze gemiddeldes zijn twee categorieën gecreëerd: (0) Geen collective efficacy, (1) Wel collective efficacy. Voor de frequentietabel van deze variabele zie tabel 6; voor de beschrijvende statistiek zie tabel 7. Daar ziet men dat 28,1 procent geen ‘collective efficacy’ ervaart tegenover 71,9 procent die dat wel ervaart.

Tabel 6. Frequentietabel 'Collective Efficacy' (N = 2046)

	Valide percentage
Collective Efficacy	
(0) Geen collective efficacy	28,1
(1) Wel collective efficacy	71,9

Controlevariabelen

Controlevariabelen in dit onderzoek zijn leeftijd, geslacht, inkomen, opleidingsniveau, etniciteit, slachtofferschap en lengte van residentie. Deze variabelen zijn toegevoegd om mogelijk spurieuze verbanden te vermijden. De keuze voor deze controlevariabelen is gebaseerd op voorgaand onderzoek waaruit het belang van deze constructen voor het verklaren van onveiligheidsgevoelens en/of 'collective efficacy' is gebleken. Aangezien de meeste variabelen dummy's zijn en de beschrijvende statistiek daardoor niet vanzelfsprekend interpreteerbaar, zullen deze hier kort worden toegelicht.

Leeftijd en lengte van residentie zijn van interval meetniveau en vrij gemakkelijk te interpreteren. 'Leeftijd' is de leeftijd in jaren ten tijde van de enquête. Verondersteld wordt dat een hogere leeftijd samenhangt met toename van onveiligheidsgevoelens (Alm en Lindberg, 2000).

'Lengte van residentie' is het aantal jaren dat men in de huidige buurt woont. De verwachting is dat hoe langer buurtbewoners in een wijk wonen, hoe beter de sociale organisatie in een buurt is en hoe veiliger men zich bovendien voelt (Baba & Austin, 1989).

De variabele 'Vrouw' heeft twee categorieën: (0) man, (1) vrouw. Onderzoeksuitkomsten hebben aangetoond dat vrouwen zich onveiliger voelen en dat perceptie van uitblijvende interventies bij onwenselijke situaties hier aan bijdraagt (Alm & Lindberg, 2000; Stanko, 1995)

Een hoger inkomen zou samenhangen met een positievere veiligheidsbeleving en besef van 'collective efficacy'. Hetzelfde geldt voor een ander facet van sociaal-economisch status: een hoger opleidingsniveau (Sampson & Groves, 1989). Met betrekking tot inkomen heeft de enquêteur gevraagd naar het netto huishoudinkomen van de respondent per maand. Deze vraag had acht antwoordcategorieën die in de analyse zijn behouden: (1) Minder dan 500 per maand, (2) 500-1100 per maand, (3) 1100-1700 per maand, (4) 1700-2000 per maand, (5) 2000-2400 per maand, (6) 2400-300 per maand, (7) 3000-4000 per maand, (8) 4000 of meer per maand. Een hogere score op deze variabele duidt dus op een hoger inkomen.

De enquête stelt de vraag naar de hoogst afgemaakte opleiding van de respondent. Er is besloten drie dummy-variabelen te maken op basis van deze vraag met betrekking tot opleidingsniveau, te weten 'Laag opgeleid' (bestaande uit geen afgemaakte opleiding, basisonderwijs, lager of middelbaar algemeen voortgezet onderwijs en lager beroepsonderwijs), 'Gemiddeld opgeleid' (bestaande uit hoger algemeen voortgezet onderwijs en middelbaar

beroepsonderwijs) en 'Hoog opgeleid' (bestaande uit hoger beroepsonderwijs of universiteit). Omdat de variabele uiteenvalt in dummy's is het slechts noodzakelijk twee van de drie dummy's mee te nemen in de analyse (Laag opgeleid en Gemiddeld opgeleid); 'Hoog opgeleid' dient als referentiecategorie.

Voorgaand onderzoek heeft aangetoond dat onveiligheidsgevoelens prominenter zijn onder etnische minderheden, door verhoogde blootstelling aan onveilige situaties en gebrek aan effectieve *coping-strategieën* (Schwab-Stone, et al. 1995). De variabele 'Etniciteit', gebruikt als controlevariabele in deze studie, kent twee categorieën: (0) Autochtoon, Westerse allochtoon of onbekend', (1) niet-Westerse allochtoon. Respondenten zijn toegewezen aan de categorie niet-Westerse allochtoon wanneer zij zelf eerste generatie niet-Westerse allochtoon zijn (dus niet geboren in Nederland of een ander land in Europa, Noord-Amerika of Australië, of zij hebben 'weet ik niet' geantwoord) of wanneer zij tweede generatie niet-Westerse allochtoon zijn (wanneer de moeder of vader een eerste generatie niet-Westerse allochtoon is).

Slachtofferschap in termen van persoonlijk insult of eigendomsschade, leidt verondersteld tot vermindering van veiligheidsgevoelens. Een buurt zou de controle over ongewenste situaties ontberen (Baba & Austin, 1989). Slachtofferschap is in de enquête direct bevraagd: "*Bent u de afgelopen 12 maanden slachtoffer geweest van 1 of meer misdrijven?*". Respondenten die hier bevestigend op hebben geantwoord zijn toegewezen aan de categorie (0) Slachtoffer. Respondenten die aangeven geen slachtoffer te zijn geweest in de afgelopen 12 maanden zijn toegewezen aan de categorie (1) Geen slachtoffer.

Tabel 7. Beschrijvende statistiek afhankelijke, onafhankelijke en controlevariabelen.

	n	Min	Max	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Afhankelijke variabele					
Onveiligheidsgevoel	1900	1	5	2,404	0,957
Onafhankelijke variabelen					
Ervaren uitgaande verhuizingen	2004	0	1	0,265	0,441
Ervaren inkomende verhuizingen	2002	0	1	0,319	0,466
Ervaren toename goed opgeleid	2046	0	1	0,164	0,371
Ervaren toename werkloos	2046	0	1	0,089	0,286
Ervaren afname autochtonen	2029	0	1	0,101	0,301
Ervaren toename allochtonen	2046	0	1	0,193	0,394
Mediërende variabele					

Collective Efficacy	1922	0	1	0,719	0,450
Controlevariabelen					
Leeftijd	1982	17	96	53,003	16,296
Vrouw	1982	0	1	0,522	0,450
Inkomen	1856	1	8	4,587	1,956
Laag opgeleid	1923	0	1	0,315	0,465
Gemiddeld opgeleid	1923	0	1	0,345	0,476
Hoog opgeleid	1923	0	1	0,340	0,474
Etniciteit	2046	0	1	0,328	0,470
Geen slachtofferschap	2045	0	1	0,764	0,425
Lengte residentie in buurt	1997	2	96	20,577	15,649
Totaal	2046				

Methoden

Deze paragraaf beschrijft de opzet van de data-analyse die de hypothesen toetst en uiteindelijk de deel- en hoofdvragen zal beantwoorden. Besproken wordt ook hoe de hypothesen getoetst worden in regressiemodellen. Vervolgens wordt uiteengezet hoe de constructen uit de hypothesen zijn geoperationaliseerd. Tot slot worden de *missings* besproken en de keuze voor *listwise deletion*.

Drie hypothesen uit de theorieparagraaf zullen worden getoetst aan de hand van meerdere regressie analyses. Deze analyses hebben tot doel om de invloed van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele te meten, en te bezien in hoeverre er mediaties plaatsvinden via 'collective efficacy'. Voor het beoordelen van de significantie van gevonden verbanden en mediaties zal een alpha van $p = .05$ als uitgangscriterium worden gehanteerd.

De afhankelijke variabele is in alle hypothesen 'Veiligheidsperceptie'. De onafhankelijke kernvariabele verschilt per hypothese. In de eerste hypothese is ervaren residentiële mobiliteit de onafhankelijke kernvariabele, daar we willen toetsen of dit construct veiligheidsperceptie beïnvloedt via 'collective efficacy'. De tweede hypothese behandelt de onafhankelijke kernvariabele ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling. De hypothese stelt immers dat mensen die een toenemend aandeel mensen met een lage sociaal-economische status ervaren in de buurt, zich minder veilig voelen door vermindering van 'collective efficacy'. In de derde hypothese is ervaren veranderingen in etnische samenstelling de onafhankelijke kernvariabele, gezien de verwachting dat een afnemend aandeel autochtonen en een toenemend aandeel allochtonen de veiligheidsperceptie verlaagd, doordat men minder 'collective efficacy' ervaart. De variabelen zijn multipel geoperationaliseerd en de modellen bekijken de invloed van het totaal aan operationaliseringen van een construct. Aangezien we per onafhankelijke kernvariabele willen weten wat de invloed is op de

afhankelijke variabele en of er mediatie plaatsvindt, voeren we in eerste instantie drie multiple regressie analyses uit.

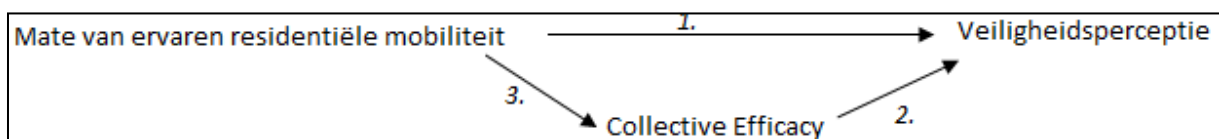
De verschillende uit te voeren analyses kunnen schematisch worden weergegeven in modellen. Binnen elk model vindt een stapsgewijze toetsing van verbanden plaats. Ten eerste wordt gekeken naar directe verbanden. Hierbij wordt de vraag gesteld: is er een (significant) effect van kernconstructen op veiligheidsperceptie? In de eerste stap wordt dus getoetst op het al dan niet bestaan van een directe invloed van kernconstructen (respectievelijk mate van ervaren residentiële mobiliteit; ervaren veranderingen in sociaal economische samenstelling; ervaren veranderingen in etnische samenstelling) op veiligheidsperceptie. Ten tweede wordt bekeken of er sprake is van mediatie in de verbanden uit de eerste stap: worden een deel van of volledige directe effecten verklaard door tussenkomst van 'collective efficacy'? Hiertoe wordt gekeken naar de *indirecte* effecten van kernconstructen op veiligheidsbeleving. Een indirect effect wordt in stapjes berekend. Om te beginnen wordt in de tweede stap de (directe) causaliteit tussen 'collective efficacy' en veiligheidsbeleving beproefd. Vervolgens wordt in de derde stap gekeken naar het directe verband tussen kernconstructen en de mediatievariabele. Wanneer de *beta's* uit de tweede en derde stap worden vermenigvuldigd, resulteren de indirecte effecten van kernconstructen, via 'collective efficacy' op veiligheidsbeleving. Tonen de *beta's* in de tweede en derde stap zich significant ($p < .05$), dan kan daadwerkelijk gesproken worden over het bestaan de indirecte effecten. Hiermee is nog niet gezegd dat deze mediaties van significante omvang zijn.

Twee vragen resteren: worden verbanden volledig of partieel gemedieerd? En: zijn de mediaties van significante grootte? Om te kunnen beoordelen of mediaties volledig of partieel zijn, worden de verbanden uit de eerste, tweede en derde stap gelijktijdig beproefd in een vierde stap.

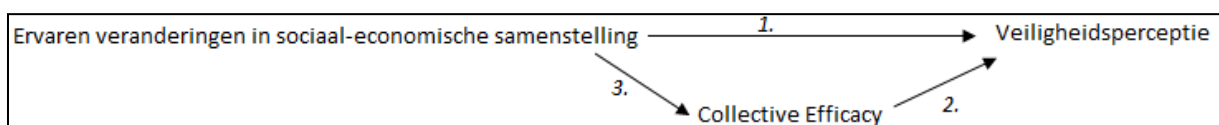
Wanneer het directe verband niet langer significant blijkt na toevoeging van 'collective efficacy', dan kan worden geconstateerd dat de gevonden directe causaliteit *volledig* wordt gemedieerd door 'collective efficacy'. Behoudt het directe verband daarentegen significantie, dan spreken we van *partiële* mediatie. Om vervolgens te kunnen beoordelen hoe groot significante mediaties binnen verbanden zijn, worden SOBEL-toetsen uitgevoerd. Een SOBEL-toets stelt de proporties van mediatie (in procentpunten) in de totale verbanden vast. Beoordeelt wordt of de effecten van de onafhankelijke kernvariabelen, na toevoeging van de mediator, significant vervallen. Een t-statistiek met bijbehorende p-waarde, resulterend uit deze toetsing, stellen in staat tot beoordeling van significantie. Ook hier wordt een betrouwbaarheidsinterval van alfa $p = .05$ gehandhaafd. Wanneer een mediatie-effect niet significant wordt bevonden, dan wordt de mediator verwaarloosbaar geacht voor het verklaren van veiligheidsperceptie.

Tot slot zal er een multipele regressie analyse plaatsvinden waarin alle kernconstructen, de mediatievariabele en veiligheidsperceptie worden meegenomen. Het is mogelijk dat constructen onderling correleren en dat (een deel van) aangetroffen verbanden feitelijk wordt weg-verklaard door een andere variabele. Bijvoorbeeld: werkloosheid en etniciteit vallen in de praktijk vaak samen. Zo kan het dat een deel van de invloed van werkloosheid op veiligheidsperceptie, feitelijk (deels) wordt verklaard door het hebben van een allochtone achtergrond. Door inclusie van alle variabelen in deze laatste analyse, worden de aangetroffen verbanden in eerdere modeltoetsingen aldus gecontroleerd voor eventuele overlap. Deze toetsing heeft tot doel te beoordelen of zowel de *mate* als het *type* ervaren residentiële mobiliteit van invloed zijn op de veiligheidsbeleving, wanneer gelijktijdig aanwezig. Daarbij zal afzonderlijk voor directe effecten (eerste stap) en mediatie (tweede en derde stap) worden getoetst, zoals hierboven beschreven, om het belang van ‘collective efficacy’ in de aanwezige relaties te kwantificeren. Ook hier zal worden vastgesteld op mediaties partieel of volledig zijn (vierde stap) en van significante omvang (SOBEL-toetsen; $p < .05$). Op basis van deze laatste analyse kan een antwoord worden gegeven op de vraag naar het relatieve belang van *mate* en *type* ervaren residentiële mobiliteit voor gevoelens van (on)veiligheid.

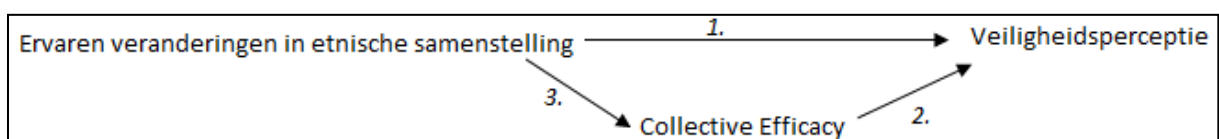
Model 1.

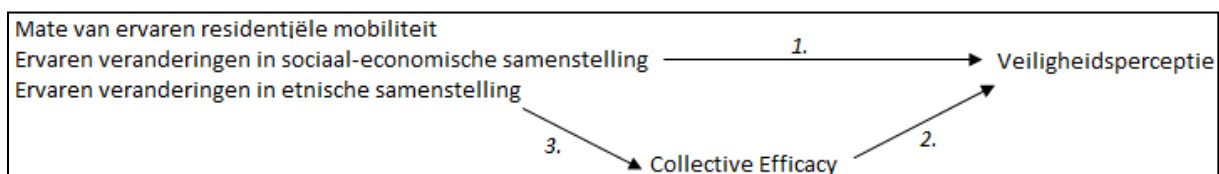
Model 2.

Model 3.

Model 4.

Om te kunnen beoordelen hoe groot de geconstateerde mediaties binnen verbanden zijn, worden SOBEL-toetsen uitgevoerd, waarbij de proporties van mediatie (in procentpunten) in de totale

verbanden wordt vastgesteld. Een SOBEL-toets beoordeelt of de effecten van de onafhankelijke kernvariabelen, na inclusie van de mediator, significant vervallen. Een t-statistiek met bijbehorende p-waarde, resulterend uit deze toetsing, stellen in staat tot beoordeling van significantie. Ook hier wordt een betrouwbaarheidsinterval van $\alpha p = .05$ gehandhaafd. Wanneer een mediatie-effect niet significant wordt bevonden, dan wordt de mediator verwaarloosbaar geacht voor het verklaren van veiligheidsperceptie.

Missing-values analyse

Missings betreffen alle respons op items onder studie die tekort schieten in inhoudelijke behandeling van vraagstellingen. Ofwel er is sprake van feitelijke non-respons (*system missing value*), ofwel er is sprake van een niet geldige of inhoudelijk waarde (*user missing value*) door toedoen van respondent of onderzoeker. Bij de bespreking van operationalisering is reeds aangegeven dat voor de omvangrijke aanwezigheid van niet-inhoudelijke 'weet ik niet' categorieën (feitelijk *user missing*) is gecorrigeerd middels het aanmaken van dummy's waarbij de 0-categorieën de 'weet ik niet' antwoordoptie bevatten. Voor de variabelen in deze studie geldt (na deze correctie), dat geen enkele variabele een percentage ontbrekende waarden hoger dan 5 procent heeft. Dit legitimeert tot verwijdering van *missings* met *listwise deletion* voorafgaand aan analyse, zonder dat de omvang van de sample dermate verkleint, dat de validiteit van de analyse negatieve implicaties ondervindt.

Resultaten

Model 1: Mate van ervaren residentiële mobiliteit en veiligheidsperceptie

Aan de hand van multiële regressie analyse is model 1 getoetst. Hierin wordt gekeken in hoeverre de mate van ervaren residentiële mobiliteit veiligheidsperceptie kan voorspellen en of deze invloed wordt gemedieerd door 'collective efficacy'. De bevindingen van deze analyse zijn af te lezen in tabel 9. Uit de eerste stap in analyse blijkt dat de ervaring van zowel uitgaande als inkomende verhuizingen tot een significant verminderd veiligheidsgevoel leidt ($B = 0.301, p < .000$; $B = 0.129, p < .047$). Dit is in overeenstemming met de verwachtingen. De directe invloed van 'collective efficacy' (de tweede stap) op veiligheidsperceptie is negatief significant ($B = -0.596, p < .000$): hoe meer sociale controle, hoe veiliger men zich voelt. Dit effect behoudt dezelfde richting en blijft significant bij toetsing van de modellen 2 t/m 4, en wordt daarom uitsluitend besproken en weergegeven bij de behandeling van model 1. Dit resultaat is af te lezen in tabel 8.

Belangrijk in dit onderzoek is de eventuele mediatie van 'collective efficacy'. De resultaten bij de derde stap van model 1 wijzen er op dat er geen significant effect bestaat van ervaren uitgaande verhuizingen op 'collective efficacy' ($B = -0.031, p < .358$). Er is dus geen bevestiging voor de eerste hypothese wanneer gekeken wordt naar uitgaande residentiële mobiliteit. Anders verwoord: hoewel

uitgaande verhuizingen tot een verminderd veiligheidsgevoel leiden, is een afname van de sociale controle hier geen verklarende factor. De ervaren toename van inkomende verhuizingen leidt daarentegen wel tot een significante afname van de 'collective efficacy' in een buurt ($B = -0.130$, $p < .000$). Bovendien is er sprake van volledige mediatie door 'collective efficacy', daar een significant direct verband van ervaren inkomende verhuizingen op onveiligheidsgevoelens afwezig is, wanneer gecontroleerd wordt voor deze variabele (zie de derde stap van model 1 in tabel 9). Deze mediatie betreft ruim 37.5 procent en is significant, blijkend uit de SOBEL-toets ($t = 3.956$, $p < .000$). Geconcludeerd kan worden dat de eerste hypothese wél bevestigd wordt wanneer inkomende residentiële mobiliteit wordt meegenomen in de analyse.

Het gegeven dat uitgaande verhuizingen geen significante verstoring van de 'collective efficacy' veroorzaken, in tegenstelling tot inkomende verhuizingen, doet vermoeden dat uitgaande mobiliteit relatief geringe destructieve gevolgen heeft voor sociale netwerkstructuren in een buurt. Buurten kunnen blijkbaar de gaten in netwerken beter opvullen, dan de nieuwe bewoners in de sociale structuur integreren. Deze suggestie is speculatief en dient in toekomstig onderzoek verder te worden onderzocht.

Tabel 8. Regressieresultaat model 1, 2 en 3: tweede stap. Afhankelijke variabele: 'Veiligheidsperceptie'

	B	S.D.	Sig.
(Constant)	3,212	0,121	0,000
<i>Onafhankelijke kernvariabele</i>			
Collective Efficacy	-0,596	0,050	0,000
<i>Controlevariabelen</i>			
Geen slachtofferschap	-0,344	0,053	0,000
Lengte Residentie in buurt	-0,000	0,002	0,945
Inkomen	-0,034	0,013	0,009
Leeftijd	-0,002	0,002	0,351
Vrouw	0,065	0,045	0,155
Laag opgeleid	0,219	0,064	0,001
Gemiddeld opgeleid	0,166	0,054	0,002
Etniciteit	-0,140	0,050	0,005

N = 1602; R = .380; R² = .144; F = 29.888; p < .000

Tabel 9. Regressieresultaten model 1.

	Stap 1 (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)			Stap 3 (Afhankelijke variabele: Collective Efficacy)			Alle stappen (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)		
	B	S.D.	Sig.	B	S.D.	Sig.	B	S.D.	Sig.
(Constant)	2,859	0,123	0,000	0,330	0,060	0,000	3,064	0,122	0,000
<i>Onafhankelijke</i>									

<i>kernvariabele</i>									
Ervaren uitgaande verhuizingen	0,301	0,070	0,000	-0,031	0,033	0,358	0,311	0,068	0,000
Ervaren inkomende verhuizingen	0,129	0,065	0,047	-0,130	0,031	0,000	0,046	0,064	0,475
<i>Mediërende variabele</i>									
Collective Efficacy							-0,553	0,050	0,000
<i>Controlevariabelen</i>									
Geen slachtofferschap	-0,345	0,053	0,000	0,077	0,026	0,003	-0,315	0,052	0,000
Lengte residentie in buurt	-0,001	0,002	0,442	0,000	0,001	0,635	-0,001	0,002	0,475
Inkomen	-0,048	0,013	0,000	0,036	0,006	0,000	-0,027	0,013	0,035
Leeftijd	-0,003	0,002	0,077	0,003	0,001	0,000	-0,001	0,002	0,401
Vrouw	0,050	0,046	0,278	0,025	0,022	0,260	0,053	0,045	0,235
Laag opgeleid	0,179	0,065	0,006	0,032	0,032	0,306	0,199	0,064	0,002
Gemiddeld opgeleid	0,155	0,055	0,005	0,027	0,026	0,313	0,165	0,053	0,002
Etniciteit	-0,114	0,050	0,025	-0,016	0,024	0,501	-0,143	0,050	0,004

Stap 1: N = 1602; R = .380; R² = .144; F = 29.888; p < .000. Stap 3: N = 1651; R = .267; R² = .071; p < .000. Alle stappen: N = 1588; R = .412; R² = .169; F = 29.233; p < .000

Model 2: Ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling en veiligheidsperceptie

Aan de hand van multiële regressie analyse is model 2 getoetst. De bevindingen van deze analyse zijn te zien in tabel 10. Uit de eerste stap blijkt dat er een direct effect is van ervaren toename van goed opgeleiden en ervaren toename van werklozen op veiligheidsperceptie (B = -0.274, p < .000; B = 0.498, p < .000). Een toename van het aandeel goed opgeleiden in de buurt leidt tot een significant verbeterde veiligheidsperceptie. Naarmate men een toename van het aandeel werklozen in een buurt ervaart, groeit daarentegen het gevoel van onveiligheid. Deze directe verbanden van ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling worden partieel gemedieerd door 'collective efficacy': hoewel er mediatie optreedt, blijven ook de directe effecten significant wanneer wordt gecontroleerd voor 'collective efficacy' (zie alle stappen van model 2 in tabel 10). Deze mediatie betreft 17.13 procent bij een ervaren toename van goed opgeleiden en 14.09 procent bij een ervaren toename van werklozen. Beide partiële mediaties zijn significant bevonden door de SOBEL-toets (t = -3.159, p = .001; t = 3.536, p < .000). Op basis van deze uitkomsten kan de tweede hypothese worden bevestigd.

Tabel 10. Regressieresultaten model 2.

	Stap 1 (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)			Stap 3 (Afhankelijke variabele: Collective Efficacy)			Alle stappen (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)		
	B	S.D	Sig.	B	S.D.	Sig.	B	S.D.	Sig.

(Constant)	2,930	0,122	0,000	0,289	0,060	0,000	3,123	0,121	0,000
<i>Onafhankelijke kernvariabele</i>									
Ervaren toename goed opgeleid	-0,274	0,060	0,000	0,095	0,029	0,001	-0,217	0,059	0,000
Ervaren toename werkloos	0,498	0,077	0,000	-0,137	0,037	0,000	0,419	0,075	0,000
<i>Mediërende variabele</i>									
Collective Efficacy							-0,552	0,049	0,000
<i>Controlevariabelen</i>									
Geen slachtofferschap	-0,363	0,053	0,000	0,078	0,026	0,003	-0,334	0,052	0,000
Lengte residentie in buurt	-0,001	0,002	0,660	0,000	0,001	0,950	-0,001	0,002	0,740
Inkomen	-0,044	0,013	0,001	0,035	0,006	0,000	-0,025	0,013	0,053
Leeftijd	-0,002	0,002	0,181	0,003	0,001	0,000	-0,001	0,002	0,596
Vrouw	0,062	0,046	0,170	0,019	0,022	0,381	0,062	0,045	0,164
Laag opgeleid	0,152	0,065	0,020	0,044	0,032	0,163	0,181	0,064	0,004
Gemiddeld opgeleid	0,145	0,055	0,008	0,034	0,027	0,194	0,157	0,053	0,003
Etniciteit	-0,130	0,050	0,010	-0,014	0,025	0,578	-0,154	0,049	0,002

Stap 1: N = 1658; R = .320; R² = .103; p < .000. Stap 3: N = 1667; R = .249; R² = .062; p < .000. Alle stappen: N = 1602; R = .412; R² = .164; F = 22.282; p < .000

Model 3: Ervaren veranderingen in etnische samenstelling en veiligheidsperceptie

Aan de hand van multi-pele regressie analyse is model 3 getoetst. De uitkomsten van de analyse zijn te zien in tabel 11. Aan de eerste stap is te zien dat er een direct positief verband is tussen een ervaren afname van autochtonen en onveiligheidsperceptie (B = 0.348, p < .000): wanneer men een afname van autochtonen ervaart, voelt men zich onveilig. Uit de derde stap blijkt dat er tevens een significant effect is van ervaren afname van autochtonen op 'collective efficacy' (B = -0.092, p < .014). De significantie van deze derde stap is belangrijk voor de veronderstelling van mediatie. In tabel 11 is te zien dat deze mediatie zich daadwerkelijk voordoet, hoewel partieel. Voor deze resultaten is berekend dat de mediatie 13.61 procent betreft, welke significant is bevonden door de SOBEL-toets (t = 2.373, p = .018). Op basis hiervan kan worden gesteld dat een afname van het aandeel autochtonen in de buurt direct invloed heeft op onveiligheidsbeleving en bovendien een significant indirect effect via de mediatie van verminderde 'collective efficacy'. Hiermee is de derde hypothese bevestigd.

Ook een toename van het aandeel allochtonen in de buurt heeft een direct effect op onveiligheidsgevoelens (B = 0.365, p < .000) en wordt bovendien met 20.41 procent partieel en significant gemedieerd door 'collective efficacy' (t = 4.929, p < .000). Zowel direct als indirect leidt

een toename van het aandeel allochtonen tot een verminderd veiligheidsgevoel. Hypothese vier kan op basis van deze inzichten worden bevestigd.

Tabel 11. Regressieresultaten model 3.

	Stap 1 (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)			Stap 3 (Afhankelijke variabele: Collective Efficacy)			Alle stappen (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)		
	B	S.D	Sig.	B	S.D.	Sig.	B	S.D.	Sig.
(Constant)	2,833	0,124	0,000	0,334	0,061	0,000	3,036	0,123	0,000
<i>Onafhankelijke kernvariabele</i>									
Ervaren afname autochtonen	0,348	0,079	0,000	-0,092	0,038	0,014	0,283	0,077	0,000
Ervaren toename allochtonen	0,365	0,060	0,000	-0,157	0,029	0,000	0,291	0,059	0,000
<i>Mediërende variabele</i>									
Collective Efficacy							-0,539	0,050	0,000
<i>Controlevariabelen</i>									
Geen slachtofferschap	-0,328	0,053	0,000	0,068	0,026	0,009	-0,303	0,053	0,000
Lengte residentie in buurt	-0,001	0,002	0,493	0,000	0,001	0,889	-0,001	0,002	0,581
Inkomen	-0,046	0,013	0,000	0,035	0,006	0,000	-0,027	0,013	0,039
Leeftijd	-0,003	0,002	0,100	0,003	0,001	0,000	-0,001	0,002	0,420
Vrouw	0,077	0,046	0,091	0,015	0,022	0,499	0,075	0,045	0,097
Laag opgeleid	0,170	0,065	0,009	0,048	0,032	0,130	0,200	0,064	0,002
Gemiddeld opgeleid	0,145	0,055	0,008	0,040	0,026	0,133	0,161	0,053	0,003
Etniciteit	-0,127	0,050	0,012	-0,013	0,024	0,582	-0,155	0,049	0,002

Stap 1: N = 1643; R = .333; R² = .111; p < .000. Stap 3: N = 1654; R = .271; R² = .073; p < .000. Alle stappen: N = 1589; R = .418; R² = .175; F = 22.687; p < .000

Model 4: Ervaren mate van residentiële mobiliteit, ervaren veranderingen in sociaal-economische samenstelling, ervaren veranderingen in etnische samenstelling en veiligheidsperceptie

Aan de hand van multiële regressie analyse is model 4 getoetst. In dit model wordt getoetst op het effect van type en mate van residentiële mobiliteit op veiligheidsbeleving, wanneer gelijktijdig aanwezig. De bevindingen van deze analyse zijn af te lezen in tabel 12. Wanneer alle variabelen, gecontroleerd voor elkaar, zijn meegenomen in de analyse, blijkt dat ervaren uitgaande residentiële mobiliteit (B = 0.177, p = .012), toename van het aandeel werklozen (B = 0.270, p = .001) ervaren afname van autochtonen (B = 0.215, p = .008) en ervaren toename van allochtonen (B = 0.222, p < .01) direct en significant tot een verminderd gevoel van veiligheid leiden. Ook een toename van het

aandeel goed opgeleiden houdt een significant verband ($B = -0.252, p < .01$) zei het dat goed opgeleiden juist tot een *verminderd* gevoel van onveiligheid leiden. Een significant direct verband van ervaren inkomende residentiële mobiliteit met veiligheidsbeleving ontbreekt en aldus is ook mediatie uitgesloten de eerste stap van analyse.

Uitsluitend ervaren inkomende verhuizingen ($B = -0.124, p < .01$) en ervaren toename allochtonen ($B = -0.119, p = .008$) leiden tot een significant verminderde 'collective efficacy'. Een toename van het aandeel goed opgeleiden leidt tot een significant grotere 'collective efficacy' ($B = 0.077, p = .008$). De overige variabelen onderhouden geen significantie samenhang met 'collective efficacy' zo blijkt uit toetsingen in de derde stap van analyse. Mediatie via 'collective efficacy' doet zich dus enkel voor bij een ervaren toename van het aandeel allochtonen of goed opgeleiden. Deze mediatie is in beide gevallen partieel, gezien het feit dat het directe effect van beide variabelen significant blijft na controle voor 'collective efficacy' (in de laatste/vierde stap betreffen p-ervaren toename allochtonen, $B = 0.174$, en p-ervaren toename goed opgeleid, $B = -0.205, p < .01$). De mediatie die zich voordoet bij een ervaren toename van allochtonen betreft 24.1 procent en is significant bevonden door de SOBEL-toets ($t = 3.764, p < .000$). In het geval van goed opgeleiden toont de SOBEL-toets een significantie mediatie van 15.41 procent ($t = -2.592, p = .010$).

Op basis van deze finale toetsing kan worden gesteld dat hypothese 1 dient te worden verworpen: er is slechts sprake van een direct effect van één van de operationalisering (ervaren uitgaande residentiële mobiliteit) en mediatie ontbreekt. De invloed van de mate van ervaren residentiële mobiliteit op veiligheidsperceptie blijkt aldus gering. Hypothese 2 vindt deels bevestiging: een ervaren toename van het aandeel goed opgeleiden leidt tot een verbeterd gevoel van veiligheid zowel zonder als met mediatie van 'collective efficacy'. Er is sprake van een aanzienlijke partiële mediatie. Een ervaren toename van het aandeel werklozen heeft echter slechts een direct significant effect op veiligheidsperceptie. Hypothese 3 dient te worden verworpen: een afname van het aandeel autochtonen leidt slechts direct tot verminderde veiligheidsgevoelens, zonder tussenkomst van 'collective efficacy'. Hypothese 4 vindt wél bevestiging, met de aanvulling dat er ook een direct effect aanwezig is, zonder interventie van 'collective efficacy'.

Met betrekking tot de vraag naar het relatieve belang van het *type* en de *mate* van residentiële mobiliteit: op basis van de uitkomsten kan geconcludeerd worden dat de invloed van de mate van residentiële mobiliteit op veiligheidsgevoelens ondergeschikt is aan het effect van etnische en sociaal-economische wijzigingen van buurtcompositie (*type*). Veranderingen in buurtcomposities hebben (hoewel slechts soms met tussenkomst van 'collective efficacy') in alle gevallen invloed op veiligheidsperceptie. Zonder specificatie naar *type* heeft de ervaren mate van residentiële mobiliteit echter slechts invloed op veiligheidsperceptie wanneer uitgaand van aard. De ervaren mate van residentiële mobiliteit verklaart enkel 5.3 procent van de veiligheidsbeleving. Deze uitkomsten

indiceren dat niet zo zeer mobiliteit opzicht, maar juist specifieke karakteristieken van verhuizende groepen, subjectieve buurtevaluaties kleuren. Dit impliceert mogelijk dat voorkeuren voor de aan- of afwezigheid van bepaalde bewonersgroepen, gebaseerd op stereotypering, *labelling* en vooroordelen, een determinerende rol spelen in de ontwikkeling van onveiligheidsgevoelens. Niet zozeer mobiliteit opzicht (of een grotere omvang hiervan), maar beeldvormingsprocessen en *out-group* perceptie bepalen de ervaring van verhuizingen en de resulterende veiligheidsbeleving (negatief of positief). Intrinsieke stigmatiserende en discriminatoire voorkeuren zouden onveiligheidsgevoelens aanwakkeren en daarmee het burgerlijk welzijn verminderen. De sleutel tot verbetering van de leefbaarheid is in dit geval gelegen in *the eye of the beholder*.

Het definitieve model laat bovendien zien dat uitsluitend de controlevariabelen Geen slachtofferschap ($B = -0,292$, $p < .01$), Inkomen ($B = -0,017$, $p = .011$), Opleidingsniveau (B Laag/Gemiddeld = $0,171/0,162$, $p < .05$) en Etniciteit ($B = -0,161$, $p = .07$) een directe, significante invloed hebben op veiligheidsperceptie (blijkend uit de eerste stap). De overige controlevariabele (Leeftijd en Vrouw) zijn niet van significant belang gebleken voor het verklaren van veiligheidsgevoelens, tegenstrijdig de verwachtingen op basis van voorgaand onderzoek naar predictoren van (on)veiligheidssentimenten (o.a. Alm & Lindberg, 2000). De richting van het niet-significante effect van Leeftijd op veiligheidsbeleving is bovendien en afwijkend.

Tabel 12. Regressieresultaten model 4.

	Stap 1 (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)			Stap 3 (Afhankelijke variabele: Collective Efficacy)			Alle stappen (Afhankelijke variabele: Veiligheidsperceptie)		
	B	S.D	Sig.	B	S.D.	Sig.	B	S.D.	Sig.
(Constant)	2,747	1,24	0,000	0,368	0,061	0,000	2,947	0,124	0,000
<i>Onafhankelijke kernvariabele</i>									
Ervaren uitgaande verhuizingen	0,177	0,071	0,012	0,010	0,034	0,774	0,212	0,070	0,002
Ervaren inkomende verhuizingen	0,102	0,064	0,110	-0,124	0,031	0,000	0,028	0,063	0,664
Ervaren toename goed opgeleid	-0,252	0,059	0,000	0,077	0,029	0,008	-0,205	0,058	0,000
Ervaren toename werkloos	0,270	0,082	0,001	-0,040	0,040	0,310	0,241	0,080	0,003
Ervaren afname autochtonen	0,215	0,081	0,008	-0,053	0,039	0,170	0,170	0,079	0,031
Ervaren toename allochtonen	0,222	0,063	0,000	-0,119	0,030	0,000	0,174	0,062	0,005

<i>Mediërende variabele</i> Collective Efficacy							-0,503	0,050	0,000
<i>Controlevariabelen</i>									
Geen slachtofferschap	-0,316	0,053	0,000	0,069	0,026	0,008	-0,292	0,052	0,000
Lengte residentie in buurt	-0,002	0,002	0,196	0,001	0,001	0,557	-0,002	0,002	0,253
Inkomen	-0,033	0,013	0,011	0,031	0,006	0,000	-0,017	0,013	0,200
Leeftijd	-0,002	0,002	0,196	0,003	0,001	0,000	-0,001	0,002	0,594
Vrouw	0,062	0,045	0,170	0,021	0,022	0,346	0,064	0,045	0,150
Laag opgeleid	0,145	0,064	0,024	0,051	0,031	0,104	0,171	0,063	0,007
Gemiddeld opgeleid	-0,148	0,054	0,006	0,037	0,026	0,155	0,162	0,053	0,002
Etniciteit	-0,133	0,050	0,007	-0,011	0,024	0,662	-0,161	0,049	0,001

Stap 1: N = 1627; R = .378; R² = .143; p < .000. Stap 3: N = 1638; R = .305; R² = .093; p < .000. Alle stappen: N = 1575; R = .447; R² = .200; F = 25.921; p < .000

Concluderend: op basis van de resultaten kan worden gesteld dat ervaringen van residentiële mobiliteit verklarend zijn voor de ervaring van veiligheid in een buurt. Het relatieve belang van 'collective efficacy' in deze relatie is beperkter gebleken dan door de SDT verondersteld: er doen zich significante mediaties voor, maar bijna nergens is sprake van volledige mediatie via 'collective efficacy'. Vooral verhuispatronen van specifieke bewonerstypen hebben zich afgetekend als belangrijke, predicatieve factoren. In mindere mate speelt de omvang van mobiliteit daarentegen een rol. Vooral karakteristieken van (verondersteld) mobiliserende buurtbewoners bepalen of de veiligheidsbeleving negatief of positief wordt beïnvloedt. De volgende paragraaf zal uiteenzetten welke implicaties deze uitkomsten hebben met betrekking tot gevestigde theorieën en toekomstig onderzoek.

Conclusie en discussie

De afgelopen jaren zijn onveiligheidsgevoelens op buurtniveau toegenomen. Onderzoek toont aan dat onveiligheidsperceptie negatieve gevolgen heeft voor het burgerlijk welzijn (o.a. Ratner et al. 2006). Een onveilige buurtbeleving is hierdoor een maatschappelijk probleem en politieke zorg (CBS, 2011). Desalniettemin bestaat er binnen de sociale wetenschappen een gebrek aan kennis over de oorzaken van onveiligheidsgevoelens. Voorheen is voornamelijk bestudeerd of en hoe objectieve predictoren als slachtofferschap of fysieke buurtkenmerken, veiligheidsgevoelens beïnvloeden. Deze studie heeft daarentegen geprobeerd het belang van *subjectieve* evaluaties en percepties voor gevoelens van (on)veiligheid in kaart te brengen. De toonaangevende Social Disorganization Theory van Shaw en McKay (1942) heeft als uitgangspunt gediend voor het formuleren van een vraag naar

de invloed van *ervaren* residentiële mobiliteit in de buurt op de veiligheidsperceptie. De SDT gaat er vanuit dat onveiligheid ontstaat door gebrek aan sociale organisatie in een buurt, onder invloed van (o.a.) residentiële mobiliteit. In deze studie hebben de constructen uit de SDT (residentiële mobiliteit en veiligheid) voor het eerst een subjectieve invulling gekregen. Daarbij is expliciet aandacht besteed aan de invloed van ervaren *mate* van residentiële mobiliteit op veiligheidsperceptie. Bovendien is als aanvulling op de SDT residentiële mobiliteit ontleend naar *type* (etnisch en sociaal-economisch). De centrale vraag in dit onderzoek luidde: “Hoe beïnvloedt de ervaren residentiële mobiliteit in de buurt de veiligheidsperceptie en in hoeverre wordt deze invloed gemedieerd door ‘collective efficacy’?”. ‘Collective efficacy’ operationaliseert sociale disorganisatie uit de SDT: er is sprake van (waargenomen) ‘collective efficacy’ wanneer men ‘de buurt’ bereid en in staat acht op te treden bij uitingen van ongewenst gedrag en problemen (Sampson & Groves, 1989). De subjectieve toepassing van de SDT is vertaald naar vier hypothesen. Hoe en op welke wijze wordt veiligheidsbeleving beïnvloed door: de ervaren mate van residentiële mobiliteit (hypothese 1), de ervaren veranderingen in sociaal-economische buurtcompositie (hypothese 2) en de ervaren veranderingen in de etnische buurtstructuur, als gevolg van *white flight* (o.a. Frey, 1979) (hypothese 3 en 4)? De veronderstellingen grepen terug op het Tipping-point model van Schelling (1969), de Capital Accumulation Theory (Liu et al., 2004) en uitwerkingen van beiden (o.a. Gibson, 1999). Deze theorieën behandelen de constructie van voorkeuren tot buurtsamenstelling. De aanname was dat specifieke voorkeuren voor bewonersgroepen doorslaggevend zijn voor de ervaring van sociale organisatie en veiligheid in de buurt (Schneider, 2004). Men ontwikkelt een collectief stereotype dat aanneemt dat kansarmen en allochtonen slecht in staat zijn de sociale controle in de buurt te behouden. Hierdoor zou de veiligheid in de buurt verminderen. Empirische toetsing is uitgevoerd op basis van multi-pele regressieanalyses, voor elke hypothese afzonderlijk. In een slot-analyse is de relatieve invloed van *type* en *mate* van residentiële mobiliteit op onveiligheidsgevoelens onderzocht. Uitgangspunt voor alle analyses was een dataset met secundaire enquêtegegevens vergaard in 10 Nederlandse achterstandsbuurten waar door herstructurering gedwongen verhuizingen plaats hadden gevonden. Aanvullend bevatte de dataset enquêtegegevens verzameld in vijf controlebuurten.

Uitkomsten en implicaties voor gevestigde theorieën

De eerste hypothese veronderstelde dat mensen die meer residentiële mobiliteit in een buurt ervaren, door vermindering van ‘collective efficacy’, zich ook minder veilig voelen. Toetsing hiervan laat zien dat deze verwachting deels wordt bevestigd. Mensen die méér residentiële mobiliteit in een buurt ervaren, voelen zich minder veilig. Meer specifiek: wanneer mensen in toenemende mate *inkomende* verhuizingen ervaren, verwachten zij dat de sociale organisatie van een buurt wordt

verstoord: de bereidheid en het potentieel tot optreden bij ongewenste situaties zou afnemen. Dit gebrek aan sociale controle verklaart volledig de groeiende onveiligheidsperceptie met de komst van nieuwe buurtbewoners. *Uitgaande* verhuizingen leiden eveneens tot verminderde veiligheidsgevoelens, hoewel de sociale organisatie in een buurt in dit geval nauwelijks als verstoord wordt ervaren. In tegenstelling tot vestiging van buurtbewoners, leiden *uitgaande* verhuizingen tot groei van ervaren onveiligheid, zonder dat de buurt verlies van sociale controle ervaart.

De subjectieve toepassing van de SDT, met aandacht voor mediatie van 'collective efficacy', wordt hier dus uitsluitend bevestigd wanneer gekeken werd naar *inkomende* verhuizingen. Blijkbaar zijn buurten beter in staat zich te weren tegen kaalslag van netwerkstructuren dan dat een buurt er in kan slagen nieuwe bewoners in sociale netwerken te integreren. Dit kan mogelijk worden verklaard doordat uitdunning van netwerken geen afbreuk doet aan de kwaliteit van resterende contacten en onderling vertrouwen. De sociale verbondenheid en bekendheid met nieuwkomers laat daarentegen wél te wensen over. Verkennend onderzoek bevestigt dat nieuwe buurtbewoners sociale aansluiting en identificatie met de buurt missen. Dit resulteert in geringe buurtbinding en ontbrekend buurtinitiatief (Van Beckhoven & Van Kempen, 2002). Aanvullend bestaat de kans dat een andere variabele, belangrijker dan 'collective efficacy', medieert in het directe verband tussen ervaren uitgaande mobiliteit en veiligheidsperceptie. In pilot-onderzoek wordt bijvoorbeeld gewezen op het belang van risicoperceptie (Alm & Lindberg, 2000). Deze veronderstellingen blijven speculatief en verdienen aandacht in toekomstig onderzoek.

Ten tweede is bevestigd dat veranderingen in de ervaren *sociaal-economische* dan wel *etnische* structuur van een buurt verband houden met veiligheidsperceptie. Naarmate men meer hoogopgeleiden in een buurt waarneemt, groeit het gevoel van veiligheid. Laagopgeleiden veroorzaken daarentegen een negatieve veiligheidsbeleving. Eenzelfde verband doet zich voor wanneer gekeken wordt naar werkloosheidpercentages: een toename van het aandeel werkenden vergroot de subjectieve veiligheid, waar werklozen bijdragen aan een verminderd veiligheidsgevoel. Ook een ervaren *afname* van het percentage autochtonen in de buurt evenals een *toename* van het aandeel allochtonen, versterken onveiligheidsgevoelens. Deze uitkomst levert hernieuwd bewijs voor de negatieve implicaties van *white flight* en volgende verkleuring van verlaten wijken voor de leefbaarheid van buurten.

Concluderend: een toename van kansarmen of etnische minderheden in de buurt schaadt de veiligheidsbeleving. De invloed van ervaren veranderende buurtcomposities op veiligheidspercepties doet zich echter in sommige gevallen ook voor zónder dat men een vermindering van sociale controle waarneemt. Dit is een opmerkelijke uitkomst, die de suggestie van volledig gemedieerde relaties volgens de objectieve SDT tegenspreekt. De objectief geformuleerde SDT overschat aldus het

relatieve belang van 'collective efficacy' in het verklaren van de voorkeur tot buurtschap. Hoe kan deze discrepantie worden verklaard? Wellicht spelen foutieve veronderstellingen over voorkeuren, en stereotypen van laagopgeleiden en etnische minderden een rol. Mogelijk is het negatieve stereotype van kansarmen en allochtonen met betrekking tot 'collective efficacy' niet zo alomtegenwoordig en saillant als voorheen verondersteld door theoretici (o.a. Gibson, 1999). In dit geval moet worden gezocht naar een andere motivatie voor de afkeer van deze minderheidsgroepen als buurtgenoten. Bovendien: waarop is de voorkeur voor welvarende, autochtone buurtgenoten gebaseerd als 'collective efficacy' als verklarende factor niet volstaat? Uitgaande van de CAP-theorie: welke eigenschappen maken kansarmen en allochtonen bedreigend voor het sociale klasse behoud van de buurt? Vervolg onderzoek dient hier nader op in te gaan. Recentelijk zijn hiertoe pogingen verricht. Zo is aangetoond dat autochtonen veronderstellen dat allochtonen fundamentele 'Nederlandse' waarden ter discussie stellen en bovendien concurrerend zijn op de arbeidsmarkt. Klasse-gerelateerde aspecten als waarden, normen en werk zouden ten grondslag liggen aan interetnische competitie gevoelens van dreiging, negatieve beeldvorming en afwijzing (Gijsberts & Dagevos, 2004).

Tot besluit is aangetoond dat veiligheidspercepties sterker worden beïnvloed door verandering van specifieke buurtcomposities, dan door een toename van residentiële mobiliteit in het algemeen. Een toename van het aantal allochtonen blijkt het meest destructief voor gevoelens van veiligheid. Een toename van het aantal hoogopgeleiden is het meest *bevorderlijk* voor de beleving van buurtveiligheid. Ook hier medieert 'collective efficacy' slechts deels. Voorkeuren voor residentie in een buurt met specifieke bewonersgroepen blijken op basis van de onderzoeksresultaten daadwerkelijk doorslaggevend voor het verklaren van buurt- en bewonersperceptie. Niet zozeer mobiliteit opzicht, maar beeldvormingsprocessen en *out-group* perceptie bepalen hoe de ervaring van verhuizingen wordt gekleurd. De verklarende kracht van voorkeursmodellen (CAP-theorie, Tipping-point model) met betrekking tot veiligheidsbeleving, neemt op basis van deze uitkomsten toe. Dergelijke theorieën zijn gewenst om voor het gebrek aan behandeling van achtergronden van predictoren in de SDT te compenseren. Desalniettemin blijft het, zoals benoemd, voor een groot deel gissen naar de motivaties en mechanismen áchter deze voorkeuren.

Tekortkomingen

Deze studie is helaas niet gevrijwaard van tekortkomingen die de validiteit en bruikbaarheid van de resultaten verminderen. Tijdgebrek maakt methodische en operationele gebreken echter begrijpelijk. Binnen de grenzen van dit onderzoek is geprobeerd de studie relevant te houden met het oog op wetenschappelijke en politieke bruikbaarheid. Gebreken en (mogelijke) oplossingen hiervoor

worden hier behandeld.

De meest belangrijke tekortkoming aan deze studie is het gebruik van secundaire gegevens. Secundair onderzoek heeft het voordeel de fase van dataverzameling over te kunnen slaan. Echter, bij secundaire data-analyse is er weinig controle over de wijze waarop onderzoek is verricht en de validiteitseisen die in voorgaand onderzoek zijn gesteld. Ten eerste dient te worden gewezen op de omvangrijke *non-respons* (69,7 procent) bij benadering van respondenten in de gebruikte dataset. De representativiteitsanalyse wijst op de selectieve aard van deze uitval. De samenstelling van buurten onder studie wijkt hierdoor op de cruciale (achterstands-)variabelen etniciteit en wooneigendom af van de feitelijke buurtcompositie. De onderzoeksresultaten zeggen voornamelijk iets over de oververtegenwoordigde, responderende bevolkingsgroepen uit de dataset in plaats van de werkelijke inwoners van achterstandswijken. De resultaten zijn moeilijk te vertalen naar de feitelijke buurten of kansarme wijken in het algemeen. Hierdoor zijn de gegevens minder bruikbaar voor de vormgeving van stedelijk beleid. Men heeft getracht op een ander vlak de validiteit van analyses te vergroten ter compensatie. Door 'weet ik niet' antwoorden op items een inhoudelijke waarde te geven is de sample onder studie aanzienlijk vergroot. Hierdoor zijn de statistische aannemelijkheid en de *power* van conclusies toegenomen.

Ten tweede is het van belang de conclusies betreffende de causaliteit van relaties kritisch te beschouwen. De *cross-sectionele* basis van de gebruikte onderzoeksgegevens maakt de suggestie van causaliteit slechts speculatief. Het is daarom aan te raden deze studie te repliceren zodat de geldigheid van uitkomsten kan worden voorzien van steviger fundament. Wel kan deze studie in zijn huidige vorm gebruikt worden als uitgangspunt voor uitgebreider, longitudinaal onderzoek.

Een andere tekortkoming vloeit voort uit theoretische restricties. Deze studie heeft slechts 'collective efficacy' meegenomen in de analyses als predictor voor voorkeuren tot buurtgroepen en als mediator in causale relaties. Uit de analyses is echter gebleken dat uitsluitend inclusie van 'collective efficacy' niet volstaat in het volledig verklaren van voorkeuren, zoals de SDT voorspelt. Wel is aangetoond dat 'collective efficacy' bij het verklaren van veiligheidsgevoelens niet kan worden genegeerd, en in vervolgonderzoek naast andere mogelijk relevante variabelen zou moeten worden meegenomen. De keuze voor deze variabelen zou gebaseerd moet worden op theoretische triangulatie, om onvolledigheid te voorkomen.

Ondanks de benoemde gebreken, is deze studie baanbrekend. De subjectieve behandeling van de SDT en het ontleden van residentiële mobiliteit naar *mate* en *type* geven deze studie een uniek en innovatief karakter. Veiligheid(-beleving) is onderzocht vanuit een geheel nieuwe invalshoek, nooit eerder vertoond. De onderzoeksuitkomsten tonen aan dat subjectieve verklaringen

niet langer kunnen worden genegeerd in toekomstig onderzoek. Dit biedt aanknopspunten en wekt nieuwsgierigheid voor vervolgstudie.

Maatschappelijke toepassing en toekomstig onderzoek

Dit onderzoek heeft aangetoond dat subjectieve evaluaties en percepties van invloed zijn op veiligheidsgevoelens in de buurt. Het belang van stedelijk beleid, gericht op het vergroten van de leefbaarheid, wordt onderstreept. Met het aantonen van het belang van beeldvormingsprocessen kunnen in vervolgonderzoek subjectieve evaluaties niet langer worden genegeerd. Toekomstig onderzoek zou aandacht kunnen besteden aan het relatieve belang van subjectieve criteria ten opzichte van objectieve criteria. Baba en Austin (1989) hebben zich in het verleden hier op toegelegd, maar in de huidige context ontbreekt een dergelijke studie. In nieuw onderzoek wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van een longitudinale, primaire dataverzameling binnen een grote populatie, om de validiteit van causale veronderstellingen beter te garanderen. Ook is theoretische triangulatie te adviseren om te waken voor theoretisch blindstaren.

Deze studie draagt bewijs aan voor de geldigheid van voorkeursmodellen (o.a. CAP-theorie). Naast het eerder genoemde credo van 'schoon, heel en veilig' is politici aan te raden zich aanvullend te richten op beïnvloeding en reductie van stereotypering ten einde de buurtveiligheidsbeleving te bevorderen. Beeldvormingsprojecten en maatschappelijk voorlichtingen kunnen dienen als mogelijke interventies. Hiermee zou de trend van toenemende onveiligheidsgevoelens kunnen worden gekeerd. Vervolgonderzoek dient aandacht te besteden aan de *achtergrond* van voorkeuren. Op basis hiervan kan worden verklaard *waarom* een voorkeur tot bepaalde bevolkingsgroepen als buuren bestaat en bovendien *waarom* specifieke minderheidsgroepen het gevoel van buurtveiligheid verminderen. Inzicht in voorkeursstructuren kan de invulling van stedelijk beleid doelgerichter en effectiever maken.

Concluderend: *Een goede buur(t) is beter dan een verre vriend?* De vraag naar het relatieve belang van subjectieve voorkeuren ten opzichte van fysieke buurtkenmerken blijft prangend in de zoektocht naar een verklaring voor groeiende onveiligheidsgevoelens in Nederlandse buurten. Deze studie heeft alvast een belangrijke bijdrage geleverd aan het blootleggen van de complexe ecologische systemen van interacties tussen veiligheidsperceptie enerzijds en (de achtergronden van) verklarende factoren anderzijds. De toekomst zal moeten uitwijzen of wetenschappelijke vorderingen de groei van een maatschappelijk probleem kunnen bijbenen.

Literatuurlijst

- Alm, C. & Lindberg, E. (2000). Perceived risk, feelings of safety and worry associated with different travel modes. KFB reports. Stockholm: University of Linköping.
- Baba, Y. & Austin, D.M. (1989). Neighbourhood Environmental Satisfaction, Victimization, and Social Participation as Determinants of Perceived Neighbourhood Safety. *Environment and Behavior*, 21, 6, pp. 763-780.
- Beckhoven, van E. & Kempen, van R. (2002). Het belang van de buurt: de invloed van herstructurering op activiteiten van blijvers en nieuwkomers in een Amsterdamse en Utrechtse buurt. *Sociale Geografie en Planologie: DGW-NETHUR partnershipprogramma*.
- Booth, J., Ayers, S.L. & Marsiglia, F.F. (2012). Perceived Neighborhood Safety and Psychological Distress: Exploring Protective Factors. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 34, 4, pp. 137-156.
- Brama, A. (2006). 'White Flight'? The Production and Reproduction of Immigrant Concentration Areas in Swedish Cities, 1990-2000. *Urban Studies*, 3, 7, pp. 1127-1146.
- Breedveld, K., Bronneman-Helmers, R., Dagevos, J., Haan, de J., Hoff, S., Keuzekamp, S., Kwekkeboom, R., Timmermans, J. & Zeijl, E. (2002). Sociale cohesie binnen een aantal maatschappelijke sectoren. In J. de Hart, F. Knol, C. Maas-de Waal & T. Roes (Reds.), *Zekere banden, Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid* (pp. 143 – 176).
- Bursik, R.J., Jr. (1984). "Ecological Theories of Crime and Delinquency since Shaw and McKay". Paper gepresenteerd op de jaarlijkse bijeenkomst van de American Society of Criminology, Cincinnati.
- Buys, A., De Groot, M., & Hoogewoud, D. (1997). *De ideale mix? een verkenning van visies, feiten en verwachtingen ten aanzien van de bevolkingssamenstelling van buurten en wijken*. Amsterdam: RIGO Research en Advies BV.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2011). *Integrale Veiligheidsmonitor 2011, Landelijke rapportage*. Ministerie van Veiligheid en Justitie. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2013). Kerncijfers: allochtonen, geslacht, inkomen (1972-2012). Geraadpleegd: statline.cbs.nl.

Crowder, K. (2000). The Racial Context of White Mobility: An Individual-Level Assessment of the White-Flight Hypothesis. *Social Science Research*, 29, 2, pp. 223-257.

Devillé, W. (2012). *Vooronderzoek actualisatie systematiek achterstandsgbieden*. Utrecht, Nivel.

Doucet, B. van Kempen, R. & van Weesep, J. (2011). 'We're a rich city with poor people:' municipal strategies of new-build gentrification in Rotterdam and Glasgow,' *Environment and Planning A*, 43, 1438 – 1454.

Dijk, T. van (2000). Media, racism and monitoring. *Media development*, 47, nr. 2, 7-10.

Frey, W.H. (1979). Central City White Flight: Racial and Non-Racial Causes. *American Sociological Review*, 44, 3, pp. 425-448.

Gemeente Breda (2013). BreDATA. Geraadpleegd: breda.buurtmonitor.nl

Gemeente Ede (2013). Ede in cijfers. Geraadpleegd: ede.buurtmonitor.nl

Gemeente Den Haag (2013). Den Haag in Cijfers. Geraadpleegd: denhaag.buurmonitor.nl

Gemeente Groningen (2013). Swing Quickstep Gronometer. Geraadpleegd: [groningen.buurtmonitor.nl](http:// groningen.buurtmonitor.nl)

Gemeente Rotterdam. (2013). Centrum voor Onderzoek en Statistiek. Geraadpleegd: [rotterdam.buurtmonitor.nl](http:// rotterdam.buurtmonitor.nl).

Gent, Van, W. (2009). Hoofdstuk 8: De noodzaak van ontrafeling van problemen in stedelijk beleid:

- Gibson, C. B., Randel, A., & Earley, C. (1999). Understanding group efficacy: An empirical test of multiple assessment methods. *Group & Organization Management*, 25, pp. 67-97.
- Gijsberts, M. & Dagevos, J. (2004). Concentratie en wederzijdse beeldvorming tussen autochtonen en Allochtonen. *Migrantenstudies*, 3(20), pp 145 - 168
- Hamilton, C. H. (1964). The negro leaves the South. *Demography* 1, pp. 273-95.
- Jung, D. I. & Sosik, J.J. (2003). Group Potency and Collective Efficacy. Examining their predictive validity, level of analysis, and their effect of performance feedback on future group performance. *Group & Organization Management*, 28 (3), 366 – 391.
- Kasadra, J. & Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American Sociological Review*, 39, 3, pp. 328-339.
- Kornhauser, R. (1978). "Social Sources of Delinquency". Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Laan, van der., Bouma-Doff, W. (2007). Involuntary Isolation: Ethnic Preferences and Residential Segregation. *Journal of Urban Affairs*, 29, 3, pp. 289-309.
- Lewis, D.A. & Maxfield, M.G. (1980). Fear in the neighborhoods: An investigation of the impact of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 17, 2, pp. 160-189.
- Liu, W. M., Soleck, G., Hopps, J., Dunston, K., Picket, T. jr. (2004). A New Framework to Understand Social Class in Counseling: The Social Class Worldview Model and Modern Classism Theory. *Journal of the Multicultural Counseling and Development*, 32, 95-122.
- Lumeng, J.C., Appugliese, D., Cabral, H.J., Bradley, R.H. & Zuckerman, B. (2006). Neighborhood Safety and Overweight Status in Children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 160, 1, pp. 25-31.
- Morenoff, J.D., Sampson, J. & Raudenbusch, S.W. (2001). Neighbourhood Inequality, Collective Efficacy and the Spatial Dynamics of Urban Violence. *Criminology*, 39, 3, pp. 517-560.
- Phalet, K. & Ter Wal, J. (Red.) (2004). Moslim in Nederland. De publieke discussie over de

- Ratner, H.H., Chiodo, L., Covington, C., Sokol, R.J., Ager, J. & Delaney-Black, V. (2006). Violence exposure, IQ, academic performance, and children's perception of safety: Evidence of protective factors. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52, 2, pp. 264-287.
- Roedig A. & Zwakhals, S.L.N., (2012). *Achtergrond en details bij de berekening van SES-scores*. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationale Atlas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.
- Sampson, R.J. & Groves, W.B. (1989) Community structure and crime: testing social disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94, 4, pp. 774-802.
- Saner, H. & Ellickson, P. (1996). Concurrent Risk Factors for Adolescent Violence. *Journal of Adolescent Health*, 19. 94 – 103.
- Schelling, T. C. (1969). Models of Segregation. *The American Economic Review*, 59, 2, pp. 488-493.
- Schneider, D. (2004). *The psychology of stereotyping*. New York: Guilford Press.
- Schwab-Stone, M.E., et al. (1995). No Safe Haven: A study of violence exposure in an urban community. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 10, pp. 1343-1352.
- Shadid, W. (2005). Berichtgeving over moslims en de islam in de westerse media: Beeldvorming, oorzaken en alternatieve strategieën. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*. 33 (4), 331-346.
- Shaw, C., & McKay, H. (1942). "Juvenile Delinquency and Urban Areas". Chicago: University of Chicago Press.
- Shaw, C. & McKay, H. (1969). "Juvenile Delinquency and Urban Areas, rev. ed". Chicago: University of Chicago Press.
- Silver, E. & Miller, L. L. (2004). Sources of Informal Social Control in Chicago Neighbourhoods. *Criminology*, 43 (3), 551-583.

Stanko, E. A. (1995). Woman, crime and fear. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 46 – 58.

Suttless, G., (1968). *The Social Order of the Slum*. Chicago: University of Chicago Press.

Taub, R.P., Taylor, D.G., Dunham, J.D. & National Opinion Research Center (NORC). (1981). Crime, fear of crime, and the deterioration of urban neighborhoods. *Chicago: National Opinion Research Center*.

Te Riele, S. (2002). Vertekeing door non-respons. Hoe nauwkeurig zijn de uitkomsten van personenquêtes? *Sociaal-economische maandstatistiek*, 19, 4, pp. 5-20.

Tomeh, A., (1973). Formal Voluntary Organizations: Participation, Correlates, and Interrelationships. *Sociological Inquiry*, 43, 89-121.

Twemlow, S.W., Fonagy, P. & Sacco, F.C. (2002). Feeling safe in school. *Smith College Studies in Social Work*, 72, 2, pp. 303-326.